

Lunds Universitet
Socialhögskolan
SOL 064
Höstterminen 2001

ATT BLI SYNAD I SÖMMARNA

- en studie av fyra ungdomars upplevelse av att vara
utredningsplacerade på en institution

Författare: Anna Carlsdotter
Handledare: Claes Levin

ABSTRACT

The purpose of the essay is to, in retrospect, take a closer look at how the young people experienced their placement for assessment at Albogården and what it resulted in. With this purpose I inadvertently came to look at other aspects, for instance their lives before and after the placement. The underlying questions were:

- The young people social situations before the placement?
- The experience of being locked up?
- What was it like being analysed?
- What are the young people's thoughts on the methods of working at Albogården – rules, procedures, methods etc.?
- What were the results from the placement at Albogården? Did something change in the young people's social situations?

To answer my questions I interviewed four persons that previously were placed for assessment. To ascertain information on how the assessment is done I also interviewed the director of Albogården. I also studied relevant literature.

The investigation showed that a majority of the young people didn't understand the purpose or felt participant in the assessment, being restless and locked up felt extremely arduous and violating. In spite of this the placement resulted in, on their behalf, positive changes. That good relationships are of significance to the result was also apparent.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING	Sida
FÖRORD	4
INLEDNING	6
Problemformulering	7
Syfte och frågeställning	8
Metod och urval	9
<i>Access</i>	9
<i>Urval</i>	10
<i>Metod</i>	11
<i>Intervjuguide</i>	11
<i>Intervjuförfrågan</i>	12
<i>Databearbetningen</i>	13
<i>Tillförlitligheten</i>	14
Disposition	16
UTREDNINGSCHEMMET – ALBOGÅRDEN	17
Varför placeras ungdomar på utredningshem?	17
Beskrivning av Albogården	18
<i>Avdelningens metod och synsätt</i>	19
<i>Nätverkskarta</i>	20
<i>Livslinjen</i>	20
<i>Veckosamtal</i>	20
<i>Regler och rutiner</i>	21
<i>En dag på avdelningen</i>	22
<i>Personalen</i>	23
<i>Utredningen – att syna den unge i sömmarna</i>	24
<i>Teamet kring den unge</i>	24
<i>Utredningens slut – rekommendationen</i>	26
ANALYS	28
Presentation av intervjupersonerna	28
Tiden innan placeringen	29
<i>”Kompisarna fick mej att börja”</i>	29
<i>Familjepåverkan</i>	31
Avdelningen	32
<i>Fel eller förtjänst?</i>	32
<i>”Jag fattade inte så mycket alltså...”</i>	32
<i>”Det är bull!”</i>	34
<i>”Att glo i taket”</i>	35
<i>Förvirring</i>	37
<i>”Tre sorters personal”</i>	38
<i>Hjälp till självhjälp – motivering</i>	39
Resultat	42
<i>Om inte LVU funnits</i>	42
<i>”Jag vill ha min familj tillbaka!”</i>	43
<i>”En andra chans”</i>	45
SLUTSATS	46

AVSLUTANDE ANALYS OCH DISKUSSION	47
KÄLLFÖRTECKNING	51
BILAGOR	

FÖRORD

Denna uppsats dedicerar Annica, Magnus och Carla, vars uppväxter och nuvarande liv påverkat mitt val av utbildning samt min vilja att verka för ungdomars bästa.

Utan inbördes rangordning, vill jag rikta följande tack till:

...Jimmy, vars outröttliga tålamod hjälpt mig slutföra denna uppgift. Utan hans hjälp och stöd hade jag förmodligen gått ner mig helt i skorna, framför allt de veckor jag måndag till fredag suttit 80 timmar vid datorn. Det är beundransvärt att han orkat med min, stundtals, totala frånvaro!

...Albogårdens föreståndare Rickard Pettersson, som i mångt och mycket, stort som smått blivit min mentor. Jag är jättetacksam för all den tid han, utan besvär, tagit sig för att hjälpa mig göra ett så bra uppsatsarbete som möjligt. Det visade intresset hjälpte mig i många avseenden hålla ångan uppe!

...mina kära vänner, som stått ut med att hela tiden få ett ”nej” på frågan om vi ska ses över en kaffe... Jag tror inte vi har haft någon ”normal” konversation på månader – allt har bara kretsat kring min uppsats och jag är tacksam över att ni tålmodigt orkat lyssna på mitt tjat... From now on, I´m all ears!

...ungdomarnas socialsekreterare och de av ungdomarnas kontaktpersoner jag kom i kontakt med, för trevligt bemötande och visat intresse.

...ungdomarna Per, Ola, Kajsa och Tommy som genom sina intervjuer gett mig perspektiv på mycket här i livet! Utan er hade uppsatsen definitivt inte varit möjlig. Ni är några helt fantastiska ungdomar som jag alltid kommer att bära med mig! En stor KRAM till er alla och tack än en gång för att ni ville delge mig bitar av ert liv till favör för uppsatsen!

...min handledare, Claes Levin. Vad kan jag säga...? På en föreläsning hörde jag en gång Claes säga att hans handledda studenter brukade få slita hårt... Jag sållar mig numera till

den skaran. Det har varit en mycket givande tid och jag har lärt mig otroligt mycket! Hans förmåga att hjälpa mig se saker och ting ljusare och lättare har underlättat arbetet i betydligt större omfattning än vad han förmodligen anar. Men å andra sidan – man ska ju inte låta allting bli så jobbigt bara för att det *är* jobbigt, eller hur?

INLEDNING

Det var onsdag förmiddag och den sedvanliga konferensen var till ända. Vi hade blivit informerade om att det skulle komma en ny elev till avdelningen på fredag. Som alltid annars när det skulle komma en ny elev, hade vi denna morgon blivit informerade om elevens bakgrund och levnadsförhållanden. Den unge killen, Hans, som snart skulle komma till avdelningen hade en brokig uppväxt – pappan hade sedan länge försvunnit ur hemmet och modern misstänktes av socialtjänsten ha någon form av drogproblem. Hans och moderns ”sunda” relation var i stort sett obefintlig och det fanns klara tecken på att Hans hade problem med relationer till de flesta, oftast lite äldre, kvinnor. Han verkade inte ta dem på allvar eller respektera dem. Hans mor hade genom åren haft en del olika partners och alla hade inte varit speciellt trevliga mot honom.

Hans hamnade redan i tidig ålder i fel gäng, där droger och kriminalitet hade en central plats. Så småningom började Hans mer och mer frekvent att vara borta från skolan, man såg honom ofta påtänd ute på stan och man visste att han var inblandad i misshandel och inbrott. Skolan hade försökt med diverse olika insatser för att komma till bukt med problemet. Flera gånger hade de kallat modern och Hans till möten, men de dök aldrig upp eller hörde av sig. Socialtjänsten hade försökt med olika frivilliga insatser, t.ex. kontaktperson, men alla insatser hade av en eller annan orsak misslyckats. Nu ansåg man från socialtjänstens sida att Hans situation blivit ohållbar och att han utsatte sin hälsa och utveckling för påtaglig fara. Därför hade man nu beslutat att tvångsomhänderta honom med stöd av LVU och placera honom på vår avdelning för en noggrann utredning.

Som avdelningsarbetet kräver, läste jag efter konferensen igenom Hans sociala akt, i vilken jag fick grundligare information om hans situation. Vi gjorde så småningom i ordning hans blivande rum och la fram nya sängkläder. De andra fem eleverna på avdelningen var väldigt nyfikna på den nye eleven och jag fick känslan av att de såg det som att de skulle få en ny familjemedlem – de var spända, uppspelta och förväntansfulla. Frågorna kring den nye eleven haglade – vem är det, är det en kille eller en tjej, var kommer han/hon från, varför kommer han/hon hit, hur gammal är eleven osv. Av sekretesskäl kunde vi inte svara på alla deras frågor, men de fick alltid veta lite om nya elever. Den nye eleven visste å sin sida aldrig något om de elever som redan fanns på avdelningen.

Det blev fredag och det var dags att ta emot den nye eleven. Avdelningsarbetet rullade på som vanligt, det var ingen skillnad bara för att det skulle komma en ny elev – show must go

on. Jag satt på expeditionen när jag hörde nyckeln sättas i låset. Jag reste mig upp för att gå ut och hälsa Hans välkommen. Han stod i entrén, blek, mager, smutsig och osäker. I sina händer hade han sina tillhörigheter packade i ICA-påsar. Han luktade inget vidare... En av de "äldre" eleverna gick förbi honom, log och sa "Tja!". Hans blev visad till sitt rum, där en godispåse låg och väntade på honom. Efter det blev Hans guidad runt på avdelningen av sin kontaktperson. När detta var klart lämnades han av kontaktpersonen – Hans stod nu på egna ben på en ny avdelning, med nya ansikten och personligheter, långt borta från sin egen verklighet.

Nu hade han kommit, den nye killen som skulle utredas.

Ovanstående text är en fiktiv berättelse. Hans finns inte på riktigt, hans berättelse är ett hopkok av *olika* berättelser, vilket för den sakens skull inte utesluter att det faktiskt finns ungdomar i liknande situationer.

Problemformulering

Ungdomsproblematisering och ungdomars levnadsförhållanden har i stort sett alltid intresserat mig. Därför var det en självklarhet för mig att välja Råby ungdomshem¹ som första val då det var dags att söka praktikplats. Jag hade tur – jag fick mitt förstahandsval! Praktiken kom att göras på Albogården, vilken är en låsbar utrednings- och behandlingsavdelning. Det finns plats för sex ungdomar och de stannar tre månader, vilket innebär att jag hann träffa en hel del. Under praktikterminen väcktes hos mig både en och annan fråga, t.ex. hur är det att vara inskriven där, om jag är för eller mot att man placerar ungdomar under låsta förhållanden, om man *kan* utreda dessa ungdomar under rådande förhållanden – är de samma människor på institutionen som de är ute i friheten? Framförallt blev jag intresserad av vad som hände med ungdomarna *efter* Albotiden – var de fortfarande placerade inom SiS, hade det hänt något i deras sociala nätverk osv.

Så småningom hade speciellt en fråga utkristalliserat sig – hur upplevde *ungdomarna* tiden på utrednings- och behandlingsavdelningen? Min tanke har hela tiden varit att min uppsats skulle handla om ungdomar och deras syn på LVU. Under praktiken kom jag, professionellt sätt, en del av de unga väldigt nära och jag har än idag inte släppt tanken på hur det gick för dem och hur de mår idag. Under praktiken intog jag i deras ögon en personalroll, varför det inte var passande att närmre gå in i diskussioner gällande hur de uppfattade sin placering.

¹ Råby ungdomshem är ett §12-hem, en SiS-institution.

Idag har jag en helt annan roll – jag är student, en *vanlig* människa. Idag kan jag alltså tala med dem på ett sätt som tidigare kanske inte, inom den osynliga ramen för behandlings- och utredningsarbete, varit acceptabelt.

Vid min praktiktermins start, sa min handledare och tillika Albogårdens föreståndare Rickard Pettersson följande ”*Om vi bara lyckas så ett frö hos ungdomarna, tycker jag vi har åstadkommit mycket och då är jag nöjd!*” Innebörden av detta tolkade jag som att om personalen bara kunde få några värdefulla tankekorn, vad gäller t.ex. social anpassning, hopp om framtiden, några av samhällets normer och värderingar, att sätta sig hos ungdomarna så hade man presterat en hel del. Vad hände med sådden?

Jag kände inte till mycket litteratur som behandlar utredningsupplevelsen ur ungdomars perspektiv, varpå jag fann det än mer intressant att ta mig an detta område.

Syfte och frågeställning

I denna uppsats vill jag alltså i efterhand ta en närmre titt på hur ungdomarna upplevde sin institutionsvistelse på Albogården och vad den gav – om den nu gav något. Jag finner det av vikt att ta reda på hur dessa ungdomar ser på sin placering vad gäller bl.a. behandlingsformer, metoder, utredning, regler och rutiner på avdelningen, personalens betydelse samt hur det är att faktiskt vara inlåst och därav de facto berövad sin frihet. Jag tycker att det är viktigt att få reda på detta ur *ungdomarnas* synvinkel, eftersom det ju faktiskt är de som berörs. Ingen annan än de kan berätta för oss hur det känns att sitta inlåst på en institution. Jag vill hjälpa dem göra sig hörda om *hur* de upplevde sin placering inom ett §12-hem.

I och med detta syfte kommer jag indirekt in på andra områden, som exempelvis hur deras liv var *före* och *under* placeringen. Tyngdpunkten i uppsatsen ligger dock på den unges livssituation *under* och *efter* placeringen, men för att kunna förstå sammanhanget *i dagläget*, måste jag göra återblickar i den unges liv, i tiden *före* placeringen. Syftets underställda frågor är:

- Hur var ungdomarnas sociala situation innan placeringen?
- Hur upplevdes det att vara inlåst?
- Hur kändes det att bli utredd?
- Vad anser ungdomarna om avdelningens sätt att arbeta – reglerna, rutinerna, metoderna etc.?

- Vad gav placeringen på Albogården för resultat? Ändrades något i ungdomens sociala tillvaro?

Metod och urval

I detta avsnitt ämnar jag presentera hur jag fick tillgång till fältet, mina intervjupersoner och hur jag gjorde mitt urval. Vilka metoder och redskap jag använt mig av för att genomföra min studie redogör jag också för här.

Access

Att få access till detta fält var inte det lättaste. LVU-vården är omringat av en och annan sekretesslag och att ta sig igenom de är ett stort arbete och man stöter på många hinder. Jag började med att ta kontakt med föreståndaren på Albogården, Rickard Pettersson, för att presentera min uppsatsidé i hopp om att få lite accesshjälp. Det jag behövde få hjälp med var att få de adresser dit ungdomarna blivit placerade. Jag trodde inte att detta skulle vara ett problem, eftersom jag p.g.a. min praktiktid redan visste var de flesta befann sig. Det visade sig inte vara fullt så lätt som jag trodde, och jag är tacksam över att jag var ute i så god tid som jag var (en månad innan det egentliga uppsatsarbetet kom igång) med att höra mig för. Rickard menade att han inte riktigt kunde bestämma huruvida han kunde ge mig adresserna eller ej, utan han var tvungen att först höra med institutionschefen, Lars Wetter. En vecka senare tog jag åter kontakt med Rickard Pettersson och fick då ett negativt besked – access denied... Herregud, tänkte jag, vad gör jag nu? Hela min uppsatsidé fallerade! Men – skam den som ger sig. Efter *väldigt* noggranna förberedelser ringde jag själv upp Lars Wetter. Jag använde mig av en retrospektiv metod när jag talade med honom, presenterade mig med ord som syftade till att han borde komma ihåg mig och p.g.a. det locka honom att lyssna. Jag presenterade mitt material för honom och vilket syfte jag hade med min undersökning. Jag förklarade för honom hur jag tänkt gå tillväga och erbjöd honom att ta del av mitt material. Samtalet slutade med ett stort intresse från hans sida och jag hade äntligen fått min access! Lars Wetter hänvisade mig åter till Albogården för att där få tag på ungdomarnas adresser. Det visade sig dock att Albogården inte förvarar dessa, eftersom avdelningen s.a.s. helt släpper taget om den unge då han eller hon skrivs ut. Istället fick jag ungdomarnas socialsekreterares telefonnummer, eftersom jag av sekretesskäl var tvungen att gå via dem för adressinsamlingen. Hur ungdomarna och således deras socialsekreterare valdes ut, redogör jag för under *Urval*.

Jag ringde runt till socialsekreterarna och jag är återigen tacksam över att jag var ute i god tid. Socialsekreterare är inte den lättaste yrkesgrupp att komma i kontakt med. För samtliga socialsekreterare presenterade jag min uppsatsidé och syfte samt hur jag kände till den ungdom *de* placerat på Albogården. Alla var väldigt hjälpsamma och med fyra av dem kom överens att jag skulle skicka min intervjuförfrågan (bilaga 1) till *dem* och att de i sin tur skulle vidarebefordra brevet till respektive ungdom. Två av dem gav mig istället direkt telefonnumret till den nuvarande kontaktpersonen för ungdomarna. Till dessa ungdomar faxade jag då *själv* intervjuförfrågan. De ungdomar som var under 18 år fick jag ta kontakt med efter att deras socialsekreterare hört sig för med deras föräldrar huruvida det gick bra att jag intervjuade dem eller ej.

Urval

Under min praktiktermin kom jag i kontakt med sammanlagt tolv ungdomar. Hur skulle jag kunna ”välja” bland dessa - *alla* var ju lika betydelsefulla för mej? När man skickar ut en intervjuförfrågan får man alltid räkna med ett bortfall. Trots att jag var mycket medveten om att det förelåg en risk att en del av ungdomarna skulle komma att tacka nej till intervjun, bestämde jag mig för att endast tillfråga sex av dem – till att börja med. Detta gjorde jag, eftersom jag inte ville riskera att stå där med tolv positiva intervjusvar och sedan vara tvungen att *välja* vem av dessa jag skulle intervjua. Dessa ungdomar har redan, på ett eller annat sätt blivit svikna – jag ville inte utsätta dem för det ytterligare en gång. Om sedan alla de sex tillfrågade svarade nej, låg problemet på *mig*.

Jag gjorde mitt urval baserat på min förkunskap om var jag trodde mig veta att ungdomarna geografiskt sett blivit placerade efter tiden på Albogården. Något annat kriterium vad gällde ungdomarna hade jag inte. Det geografiska urvalet gjordes med hänsyn till min ekonomi och tid. Sedermera kom det att visa sig att jag i ett par fall hade fel gällande var ungdomarna placerats. Med dessa ungdomar gjorde jag då istället telefonintervjuer.

Huvuddelen av de ungdomar jag gjorde en intervjuförfrågan till var pojkar, men alldeles oavsett mitt geografiska urval hade utfallet förmodligen blivit detsamma – det *var* flest pojkar inskrivna på Albogården under min praktiktermin. Jag ämnar inte att i denna uppsats försöka utröna eventuella skillnader mellan pojkars och flickors upplevelser, varpå jag inte anser det spela någon roll hur könsfördelningen inom min intervjugrupp ser ut. Å andra sidan – under min praktiktermin var totalt åtta pojkar och fyra flickor inskrivna. I efterhand såg jag att de jag tillfrågat bestod av fyra pojkar och två flickor, vilket ju blir samma

fördelning. De ungdomar jag slutligen kom att få intervjua bestod av tre pojkar och en flicka. Således blev bortfallet två - en av varje kön. Anledningen till varför pojken inte svarade på min förfrågan *kan* vara att hans far avlidit. Flickan ringde upp min handledare ett par veckor efter utsatt svarsdatum och förklarade att hon inte hämtat ut sin post förrän då och att hon väldigt gärna ville delta i undersökningen. Eftersom jag vid det laget kommit så pass långt fram i uppsatsarbetet, ansåg jag det inte finnas tid till att intervjua henne. På hennes begäran lovade jag att skicka ett exemplar av uppsatsen då den var klar.

Under min praktiktermin lärde jag mig mycket av dels personalen, dels av min handledare Rickard Pettersson. För att fräscha upp mitt minne gällande hur avdelningen fungerade, gjorde jag även en intervju med honom. Intervjufrågorna återfinns som bilaga 4.

Metod

Denna studie är av kvalitativ natur, då den baserar sig på intervjumaterial. Syftet med att göra kvalitativa undersökningar är inte att skaffa sig generell kunskap, utan en djupare. Ambitionen är att försöka förstå och analysera helheter. Då man ska göra en intervju måste man tänka på graden av *strukturering*. Med detta menas i vilken utsträckning frågorna är fria för intervjupersonerna att tolka fritt beroende på sin egen inställning eller tidigare erfarenheter. Hög grad av strukturering innebär *litet* svarsutrymme för intervjupersonen, medan låg grad innebär det motsatta. När det gäller i vilken ordning man ska ställa frågorna, kan man försöka hitta en lämplig sekvens utifrån problemområdets olika *delområden*. Ett sätt att sekvensera frågorna är att använda sig av *tratt-tekniken*. Den innebär att man börjar med stora och öppna frågor, för att sedan övergå till mer specifika. Denna teknik anses vara motiverande och aktiverande i och med att intervjupersonen till en början får tala som han vill. (Patel & Davidsson, 1994). Man ska heller inte förhålla sig slaviskt till den tänkta frågeordningen. Det kan mycket väl tänkas att intervjupersonen tar upp saker som intervjuaren inte tänkt på eller kanske vinklar en frågeställning på ett icke-förutsägbart sätt. Då måste man som intervjuare vara beredd på att kasta om frågorna eller kanske t.o.m. föra in nya aspekter i intervjun. (Svenning, 1996).

Intervjuguide

Utifrån ovanstående bestämde jag mig för att utföra intervjuer med hjälp av tratttekniken och delvis strukturerade frågor. Jag valde ut 3 delområden med vars en öppen fråga, som ett sätt att få intervjupersonen att komma igång. Till varje delområdes generella frågeställning knöt jag sedan ett antal frågor av mer specifik karaktär. Som hjälpmedel till vilka frågor jag skulle

ställa, använde jag mig av Levins frågeformulär. (Levin, 1997). Min förhoppning var att min intervjuguide endast skulle verka som en mall och ett redskap för att jag skulle ha någorlunda koll på att jag fick den information jag var ute efter. Samtidigt ämnade jag inta en *öppen* inställning till eventuellt ny information och nya infallsvinklar som kanske skulle dyka upp under intervjun.

Med vissa av ungdomarna blev intervjun betydligt mer ostrukturerad än andra. De intervjuer som blev mer strukturerade var de, vilka gjordes över telefon. Anledningen till detta är dels intervjusituationen i sig, dels min oerfarenhet som intervjuare. Intervjuerna tog mellan 45- och 80 minuter. Intervjuguiden medföljer som bilaga 3.

Intervjuförfrågan

Då man ämnar göra en studie baserad på intervjuer, brukar man oftast skicka ut ett brev ett par veckor tidigare *innan* intervjun ska äga rum. I detta brev förklarar man vem man är, att man vill göra en intervju och *varför*, vad syftet är. Intervjuer bygger på frivillighet, men frivilligheten förutsätter att intervjupersonen känner till syftet för att kunna ta ställning till huruvida de vill delta eller ej. Man måste i brevet också garantera en konfidentiell behandling av intervjumaterialet; att det endast är intervjuaren som känner till *vem* som sagt *vad*. (Svenning, 1996).

Ingalill Juhlin (1998) beskriver, utifrån Forskningsrådsnämnden i sin D-uppsats olika etiska överväganden man bör beakta då man ämnar utföra en intervjuundersökning:

Informationskravet: *Forskaren ska informera de av forskningen berörda om den aktuella forskningens syfte*. I min intervjuförfrågan skrev jag att jag ämnade göra ett examensarbete, vilket skulle behandla tvångsvård ur ungdomarnas perspektiv. För att kunna göra detta, skulle jag intervjua ett par av de ungdomar som var inskrivna på Albogården under den tid jag gjorde min praktik där. Vidare skrev jag att jag skulle fråga om saker vi redan talat om under min praktiktid, mest för att få ungdomarna att känna sig trygga redan vid detta stadiet, samt att vi skulle tala om hur dagsläget såg ut vad gäller t.ex. relationen med föräldrarna.

Samtyckeskravet: *Deltagarna i en undersökning har rätt att själva bestämma över sin medverkan*. Jag lämnade beslutet helt och hållet till dem. Jag hade i fyra av sex fall inte deras telefonnummer, varpå eventuella påminnelser och annat inflytande över deras svar ytterligare försvårades. Längst ner på intervjuförfrågan fanns en talong ungdomarna skulle

klippa ut och kryssa i *ja* eller *nej*. Talongen skulle de sedan lägga i det till förfrågan bifogade frankerade kuvertet och återsända till mig innan ett visst datum.

Konfidentialitetskravet: *Uppgifter om alla i en undersökning ingående personer ska ges största möjliga konfidentialitet och personuppgifterna ska förvaras på ett sådant sätt att obehöriga inte kan ta del av dem.* Så långt det är möjligt kommer jag att avidentifiera ungdomarna. Vid intervjutillfällena överlämnade jag en ”anonymitetsgaranti” (bilaga 2) för att ytterligare visa att ingen mer än jag kommer att ta del av materialet. Utskrifterna av de inspelade intervjuerna förvarar jag hemma och de kommer att förstöras då uppsatsarbetet är avslutat, vilket jag informerade ungdomarna om.

Nyttjandekravet: *Uppgifter insamlade om enskilda personer får endast användas för forskningsändamål.* I min intervjuförfrågan gjorde jag tydligt klart för ungdomarna att det de berättade för mig under intervjun *inte* skulle komma att föras vidare till deras socialsekreterare, vårdnadshavare eller någon annan. Vid intervjutillfällena informerade jag dem att det de berättade enbart skulle tillföras *uppsatsen* samt att ingen skulle kunna se vem som sagt vad. P.g.a. detta fingerade jag deras namn i analysdelen. När uppsatsen sedan är klar kommer de deltagande ungdomarna att få vars ett exemplar.

Databearbetningen

Bearbetningen av intervjumaterialet gjordes utifrån det föreslagna arbetssätt som Patel & Davidsson (1994: 101f) och Svenning (1996: 150ff) ger. Intervjuerna spelades in på band och sedan skrev jag ut dem ordagrant på datorn. Redan vid detta stadiet påbörjades min analys. Jag lade min intervjuguide åt sidan och läste intervjuutskrifterna om och om igen. All analys går ut på att hitta mönster och till slut kunde jag utröna vissa teman och till de några underliggande delteman. Dessa skrev jag då upp på ett papper. Jag läste materialet ett par gånger till och varje gång jag såg något som kunde kopplas till ett visst tema, skrev jag det i kanten av materialet. Sedan skrev jag i datorn upp alla teman och delteman som rubriker. Jag gick igenom materialet ännu en gång och klippte och klistrade in alla de markeringar jag gjort i kanten under tillhörande tema. Nu hade jag allt samlat på sin plats och materialet blev mer lättöverskådligt. Systematiskt gick jag sedan igenom tema för tema och skapade mig en berättelse utifrån det som stod i intervjumaterialet, vilken hjälpte mig i analysarbetet. I analysavsnittet använde jag mig av denna berättelse och belyste den med citat. Vissa av orden i citaten markerade jag med fet stil, vilket var ett försök att göra texten

levande, eftersom fetstilta orden markerar betoningar. Av samma anledning valde jag att skriva ”dom” istället för ”de”.

Utifrån denna kodning, tematisering och generalisering har jag sedan försökt *förstå* mitt material löpande i analysen. Min handledare tipsade mig om litteratur som hjälpte mig beskriva varför resultatet blev som det blev. Jag utvecklade en *egen* teoretisk förståelse utifrån jämförelser med andra som också försökt förstå liknande material och det är just detta som blir det teoretiska perspektivet.

Tillförlitligheten

Vad gäller tillförlitligheten av denna undersökning, har jag redan till viss del, integrerat i ovanstående text, diskuterat kring. Vissa aspekter bör dock tas upp under denna rubrik. Min undersökning är inte så omfattande att jag kan dra några generella slutsatser. Jag anser dock att jag har tillräckligt mycket intervjumaterial för att kunna föra en relevant analys och diskussion om hur en utredningsplacering *kan* upplevas.

Ingen människa är den andra lik. Naturligtvis finns det både skillnader och gemensamma drag mellan ungdomarna, intervjuade som inte intervjuade. När jag hade mina intervjuer utskrivna och klara för analys, upptäckte jag att jag visste mer om vissas bakgrund än andra, beroende på hur pass involverad jag varit i deras utredning under min praktiktermin. Det var dock ingenting jag medvetet tänkte på då jag gjorde mitt urval. Detta ledde till att jag kunde göra djupare reflektioner och analyser kring just de ungdomarna på ett sätt jag *inte* kunde om vissa andra. Därmed blev kanske analysen något obalanserad på sina ställen. Om jag hade haft tillgång till samtliga ungdomars journaldata, hade jag tydligen kunnat se vilka skillnaderna och likheterna var. Nu hade jag dock inte varken den tillgången eller den tid ett sådant arbete skulle kräva. Jag hade heller inte den tid det skulle ta att kontakta *andra* ungdomar för att uppnå den balansen.

Jag gjorde mitt urval baserat på var jag trodde ungdomarna geografiskt sett blivit placerade efter tiden på Albogården, med hänsyn till tid och ekonomi. I ett par fall hade jag fel, och då gjorde jag telefonintervjuer istället. Telefonintervjuerna var inte av så god kvalitet som de intervjuer vilka *inte* gjordes över telefon, vilket beror dels på att situationen innebar att man inte kunde se eller läsa av den andra personen, dels på min ovana att intervjua. Vid dessa intervjuer förhöll jag mig då betydligt mer strukturerad i mina frågor och fick således relativt kortfattade svar på mina frågor. Jag är övertygad om att jag hade fått *fylligare* svar om vi

suttit mittemot varandra, men jag tror inte att de mindre fylliga svar jag fick påverkade själva resultatet. Det hade säkerligen gynnat mitt arbete om jag varit säkrare i min intervjuarroll. Att alla intervjuerna byggde på frivillighet bidrog i sig till att öka tillförlitligheten.

Jag tror att min roll ”som någon som ungdomarna redan känner” påverkat intervjumaterialet på både gott och ont. Ett annat sammanhang med andra frågor och en annan intervjuare hade troligtvis gett en något annorlunda bild. Eftersom jag visste vem personalen ungdomarna pratade om var, hur utredningshemmet såg ut och vilka regler som fanns etc., hade vi till viss del samma förförståelse – ”vi visste vad vi pratade om”, vilket underlättade förståelsen av mycket av det vi diskuterade. Samtidigt som jag tror de såg på mig som någon ”icke-personal” de kände sig trygga med och därigenom öppet kunde prata om känslor och upplevelser, tror jag också att de emellanåt såg på mig i egenskap av personal – någon som utövat statens tvång gentemot dem. Sistnämnda *kan* ha påverkat vissa av deras svar till att bli av *mer* negativ karaktär än vad de egentligen borde, förstnämnda att vissa svar istället blivit av mer motsatt karaktär. Jag måste också räkna med att de medvetet eller omedvetet förvanskat och glömt viss information – hur mycket och vilken betydelse det har haft för undersökningen är omöjligt att säga. Detta medför att tillförlitligheten inte är så exakt som en undersökning utförd i ett *nutida* perspektiv blivit.

Eftersom jag gjorde min praktik på Albogården, hade jag personalens perspektiv och metoder med mig i bakhuvudet under intervjuerna. Oavsett vad man undersöker kan man aldrig vara helt objektiv. Balansgången mellan objektiv ”forskare” och f.d. ”personal” var under uppsatsarbetet ibland svår att hålla. Detta har säkerligen påverkat mitt arbete på något sätt - *hur* är svårt att svara på. Vissa av de delar av Albogården som ungdomarna kritiserade (t.ex. personalens kompetens) hade jag mindre lätt att förstå, eftersom jag ibland var av en annan uppfattning då jag internaliserat personalens synsätt. Andra delar som fick kritik hade jag betydligt lättare att förstå. Jag har dock ansträngt mig till det yttersta för att verkligen förstå ungdomarnas perspektiv och för att bortse från mina *egna* värderingar av Albogården. Jag har inte förvanskat eller uteslutit någon information, utan jag har på ett så rättvist sätt som möjligt förmedlat ungdomarnas perspektiv. P.g.a. den komplexitet som ryms inom ett utredningshem, där ungdomarna ser på placeringen ur *ett* perspektiv och personalen ur ett annat, hade det kanske varit än mer rättvist för alla om man gjorde den föreslagna jämförelse som nämns på sidan 50.

Disposition

Till att börja med berättar jag om varför ungdomar placeras på utredningshem. Sedan beskriver jag vad Albogården är för en slags avdelning, vilka metoder och synsätt man arbetar efter, hur en dag på avdelningen ser ut och vilka regler ungdomarna har att rätta sig efter. Under analysen presenterar jag mitt intervjumaterial, samtidigt som jag diskuterar och tolkar densamma. Jag har valt att integrera tidigare forskning i den löpande texten. Slutligen redogör jag för mina slutsatser och för en avslutande analys och diskussion, där jag väver samman uppsatsen med egna reflexioner.

UTREDNINGSHEMMET - ALBOGÅRDEN

I den följande texten ämnar jag redogöra för vad Albogården är, varför den tillkom och hur man arbetar. En beskrivning av vad ett utredningsarbete innebär och hur man går tillväga, ämnar jag också ge. Detta gör jag av följande skäl: om man ska kunna förstå ungdomarnas upplevelse av att vistas på institution, måste man också känna till *vad* man gör på en institution och *hur* man gör det. Man måste ha en *förförståelse*. Materialet, som till största delen ligger till grund för de nästkommande sidorna, är hämtat ur den kunskap jag skaffade mig under min praktikperiod samt ur intervjun med Rickard Pettersson. För den extra intresserade, finns det på Albogården att tillgå informationshäftena *Välkommen till Albogården!* och *Lathunden*, där samma information som jag fick via intervjun återfinns. Jag börjar dock med att, utifrån tidigare forskning, berätta lite om *varför* ungdomar placeras på utredningshem.

Varför placeras ungdomar på utredningshem?

Det finns olika rapporter som besvarar denna fråga. Johansson (1998) menar att placerandet av ungdomar på utredningshem *kan* vara ett led i att förbättra rättssäkerheten i ingripandet, d.v.s. att socialtjänsten får hjälp med att bedöma den unges situation. Johansson (1998:14) skriver också, utifrån regeringspropositionen 1989/90, att propositionen inför den nya LVU-lagen betonar rätten till kontinuitet och stabilitet som ett övergripande mål för alla hjälpinsatser. Den nya LVU-lagen förordar att man måste undvika omplaceringar. I sin tur ställer detta stora krav på att det görs utredningar.

”Människan blir sådan som hennes livsomständigheter gör henne, och om man vill förändra en människas levnadssätt och karaktär så ska man omplantera henne i en ny miljö”. (Qvarsell i Armelius, 1996:32). Utredningar beställs av de socialsekreterare som anser sig behöva ytterligare underlag för att kunna välja lämpliga insatser för de unga. Utredningen ska omfatta bedömningar om bl.a. ungdomens anpassningsförmåga, resurser och det sociala nätverket. En pedagogisk,- psykologisk- och beteendebedömning ska också finnas med samt en rekommendation kring lämplig insats utifrån den unges behov. (Pakzad 1998).

I sin undersökning fann Johansson (1998) två olika sorters bakomliggande motiv till utredningsplaceringarna. Hon såg dels ett *aktivt motiv*, där socialsekreteraren de facto ville *veta* något om den unge för att få ytterligare kunskap och därav ett bättre beslutsunderlag för fortsatta insatser. I ett par fall fann hon att socialsekreterarnas tidigare insatser misslyckats och att de därför nu valde att låta göra en utredning för att inte misslyckas ännu en gång. Det

andra motivet benämner hon som det *passiva*, där socialsekreterare, i brist på bättre idéer, placerar ungdomar på utredningshem utan att det egentligen är själva utredningen som är det viktiga – ”det är mer mening med en utredning än en akutplacering”. (Johansson, 1998:32).

Beskrivning av Albogården

1994 övergick Råby, från att under en period tillhört landstinget, till att åter bli statligt och tillhöra SiS². Albogården startades i oktober 1996 med plats för sex ungdomar åt gången i åldrarna 12-21 år av båda könen. Syftet med placeringen är att de unga ska utredas.

Utredningstiden beräknas till tre månader, med undantag av sommarmånaderna då det kan ta längre tid p.g.a. personalens semester. Under ett år utreds totalt 25 ungdomar. Tidigare hade man gjort ett försök under fyra år med att både ha akut- *och* utredningsplatser, men man tyckte att det var en dålig lösning. Idag har man istället en renodlad akutavdelning (Onsjögården) och en renodlad samt låsbar utredningsavdelning, d.v.s. Albogården. Här finns ungdomar som blivit tvångsomhändertagna enligt den s.k. beteendeparagrafen³ i LVU.

Akut placering innebär den unge kan komma till avdelningen direkt från gatan. Vid akuta omhändertaganden finns inget uppdrag från socialtjänsten gällande huruvida den unge ska utredas, placeras i ett HVB-hem eller något annat. För att t.ex. en behandlingsavdelning ska kunna göra något måste den veta *vad* den ska göra, vilka mål som finns, vilka behov den unge har o.s.v. och detta är vid det akuta omhändertagandet inte klarlagt. Det enda man vid det tillfället vet, är att den unge ska omhändertas och *var* det har brustit i beteendet.

Uppdraget kan dock komma dagen efter eller en månad senare, det varierar relativt mycket, menar Rickard Pettersson. Då uppdraget väl kommer, förflyttas den unge till ett annat ställe (t.ex. till en utredningsavdelning, behandling eller ett HVB-hem) där behoven antingen utreds eller tillgodoses. Jag illustrerar detta med ett fiktivt exempel: Stina sitter på akutavdelningen Onsjögården i väntan på att bli förflyttad. Hennes socialsekreterare beslutar att det ska göras en utredning om Stina, eftersom placerandet av ungdomar på utredningshem är ett sätt för socialtjänsten att få hjälp med att bedöma situationen och därav också kunna göra en välplanerad och organiserad behandlingsplan samt vidare placering. (Johansson, 1998). Albogården får efter det att beslutet fattats veta, att det så fort det finns en ledig plats på avdelningen kommer en tjej som heter Stina och man lämnar lite bakgrundsuppgifter om henne. Det kan dock dröja ett par veckor innan en plats blir ledig. Beskedet att det kommer en ny elev till avdelningen kan också komma tidigare än ett par veckor. Finns det redan en

² Statens institutionsstyrelse

³ 3§ LVU

ledig plats och en kommun vill ha en utredning på någon, kan Albogården få reda på detta samma dag som den unge ska komma. Med denna illustration vill jag även visa att den tid personalen har att förbereda sig på att en ny ungdom ska skrivas in, varierar.

Avdelningens metod och synsätt

På Albogården arbetar man efter den *salutogena miljöterapi*. Det salutogena begreppet fokuserar på ”hälsans ursprung”, och myntades av Aaron Antonovsky. (Hult, 1996) Med miljöterapi menas att personalen hjälper *ungdomarna* att förstå hur de handlar mot sig själva och andra. (Egidius, 1997) I det miljöterapeutiska behandlingsarbetet är man som personal ett *föredöme* och en *förebild* för ungdomarna och man ska försöka förmedla en god samhällsmoral och påverka dem i positiv riktning. (Hennum, 1997). Miljöterapeutiskt arbete kan definieras som en psykologisk, pedagogisk och socialt tillrättalagd miljö, vars uppgift är att främja ungdomarnas möjligheter till lärande, behärskande och personligt ansvar. (Ibid.).

Idén att arbeta på detta sättet utvecklades efter att personalens önskan om att arbeta mer med att dra fram det positiva i ungdomarna, istället för att bara fokusera på det problematiska, vuxit sig stark. Erfarenhet från observationer, samtal och test, säger att ungdomar ganska väl vet vilka brister de har och vad de inte kan. Det ungdomar dock *inte* är medvetna om, är sina talanger och förmågor. (Hult, 1996) Någon i personalen tog till sig det salutogena perspektivet, och det slutade i en halvårskurs där personalen fick lära sig arbeta utifrån detta perspektiv. Rickard Pettersson menar att det salutogent miljöterapeutiska också gör något med ungdomarnas självbild. Handlar allt bara om tillsägelser och bestraffningar så tycker man ju till slut att man *är* kass. Ungdomarna behöver ju också höra att de är bra och att de duger. Hult (1996) gjorde en studie och fann, att eftersom ungdomarna ständigt fick nya positiva bilder av sig själva, uppfattade man att de fick en annan attityd till sig själva och sin omgivning. Interaktionen med vuxna blev mer positiv, vilket gjorde dem mer mottagliga för förändring. Tidigare hade ungdomarnas självbild inte varit speciellt nyanserad, vilket i sin tur ledde till att de helt enkelt hade en negativ förväntan på både sig själva och sin omgivning.

Att arbeta med en positiv hållning innebär dock *inte* att man undviker de konflikter som uppstår på avdelningen. Att på ett adekvat sätt ta itu med de olika situationer som uppstår har också en positiv påverkan på ungdomarna, eftersom de då blir bekräftade som relaterande individer, ansvariga sina handlingar. Om man däremot undviker att hantera konflikter uppstår förmodligen ett förvirrat budskap hos ungdomarna och de får inte den bekräftelsen

de behöver. (Hult, 1996). Exempel på då konflikter kan uppstå, är t.ex. då man spelar spel. De salutogena, hälsosamma faktorerna som finns med i detta är *tydliga regler*, *impulskontroll* och *självförtroende*. Då man spelar spel med ungdomarna tränas de i att hålla sig till regler, turtagning, att kunna ta en förlust och att kunna känna sig duktiga. Konflikterna kring spel handlar ofta om fusk och om svårigheten att förlora. Med hjälp av de vuxna som finns på avdelningen får ungdomarna *miljöterapeutiskt* lära sig lösa och tolka dessa konflikter på ett mer vuxet sätt. (Ibid.).

Inom den salutogena miljöterapi finns också mer ”konkreta” metoder, vilka presenteras nedan. Dessa använder man sig av i utredningsarbetet på Albogården.

Nätverkskarta

Tillsammans med kontaktpersonen (se längre fram) ritas den unges nätverkskarta. Kartan är en ring, indelad i fyra grupper; *myndighetspersoner*, *viktiga vuxna*, *familj och släkt* och *vänner*. I ringens mitt står den unges *eget* namn. Inom dessa fyra grupper ska sedan den unge sätta ut namn på olika personer. Nätverkskartan ger en god inblick i ungdomens omvärld, vilka relationer som finns och vilken närhet respektive avstånd som den unge känner till de olika människorna. Att kartlägga nätverket är bl.a. ett sätt att göra ungdomen medveten om vilka resurser han eller hon har i sitt nätverk samt att man får en uppfattning om vilka alternativa möjligheter till stöd det finns. (Hult, 1996).

Livslinjen

I samband med att man gör nätverkskartan, gör man *livslinjen*. Den består av en graderad linje, 0-20 år, på vilken den unge får sätta ut positiva och negativa händelser som skett vid olika åldrar. Detta gör man dels för att hjälpa den unge få en nyanserad bild av sin bakgrund och sammanhang samt att göra dess bakgrund mer begriplig, dels för att man ska kunna hitta positiva händelser att fokusera sig på. Detta går helt i det salutogena tecknet. (Ibid.).

Veckosamtal

En rad forskare har kommit fram till att positivt självförtroende har en salutogen betydelse. På avdelningen arbetar man aktivt med ungdomarna genom att tillskriva dem förmågor de inte alltid är medvetna om. Genom att lyfta upp och medvetande göra ungdomars förmågor, ökar man också deras egen hanterbarhet, vilket leder till ökat självförtroende. En människa måste ju tro på att han eller hon kan hantera en uppgift framgångsrikt för att överhuvudtaget engagera sig aktivt i den. (Hult, 1996).

Veckosamtal har man, som namnet antyder, en gång i veckan. Under utredningstiden samlar man in information från de andra på avdelningen, bl.a. genom *dagboken* (se längre fram) och man observerar olika sammanhang den unge är med i som man kan koppla till salutogena faktorer. Om en av ungdomarna t.ex. har svag initiativförmåga, bör man ge olika exempel på när man sett att han eller hon tagit initiativ och på det sättet tillskriva den unge en omedveten egenskap. Veckosamtalen ska så långt det är möjligt enbart beröra positiva situationer, eftersom det är viktigt för det fortsatta arbetet att ungdomen får en positiv bild av sig själv. Om man vill ta upp en inte fullt lika positiv situation, är det viktigt att det görs på ett bra sätt. Annars finns risken att det väcker negativ respons och att den unge intar försvarsposition, istället för att ta kritiken på ett neutralt och konstruktivt sätt. (Ibid.).

Regler och rutiner

Under min praktiktermin såg jag att många av ungdomarna som placerats på Albogården kom från familjer där det i stort sett inte förekommit några rutiner, kontinuitet eller regler. Flera forskare (Berglund, 1998; Hennem, 1997; Pakzad, 1998) har visat att just de ungdomar som tas in på institutioner i utredningssyfte kommer från en miljö där det sociala nätverket är splittrat, släkt- och familjebanden är dåliga samt att missbruk och kriminalitet är vanligt hos någon av familjemedlemmarna. Ungdomarnas problematiska och avvikande livsstilar kan således härledas till en eller flera bakgrunder – kriminalitet, droger eller familjeproblem.

På avdelningen försöker man lära eleverna⁴ följa regler och att ta hänsyn till andra, sådant som de har nytta av ute i samhället. Många gånger är ungdomarna inte överens med personalen om vad som är bra regler eller inte, varpå det förekommer en hel del gräl. Personalen försöker också ge ungdomarna den kontinuitet som flera av dem saknar. Kontinuiteten ligger dels i att reglerna alltid ska vara samma *oavsett* vilken personal som arbetar, dels i att ungdomarna varje dag får information om vad som ska hända under dagen. Grundtanken med reglerna är att de ska hjälpa – inte stjälpa – ungdomarna och självklart också hålla avdelningen lugn, så att det inte råder fullständig anarki.

Om man följer avdelningens regler, kan man tjäna lite pengar, d.v.s. få lön. Dagen (08,00-08,00 dagen därpå) är indelad i tre pass, där ungdomarna totalt sett kan tjäna 45 kronor, vilket de gör om de bl.a. deltar i de schemalagda aktiviteterna och för övrigt ”sköter” sig. För dessa pengar får de handla vad de vill. På Albogården har man infört ett pedagogiskt *blomma eller gräs*-system, vilket vilar på det salutogena perspektivet att allt ska

⁴ Eftersom det är ett ungdomshem är det också mycket baserat på skolan - därför kallar man dem ”elever”

vara meningsfullt, hanterbart och begripligt. Om ungdomen sköter sig hela dagen, sätts det vid hans eller hennes namn upp en bild av en blomma och de 45 kronorna är elevens. Men – om eleven bryter mot en regel, som att exempelvis vägra delta i de schemalagda aktiviteterna, uppträder hotfullt, brister i sin respekt mot andra eller använder sig av våld eller andra socialt icke-acceptabla beteenden, kan eleven istället få en gräsbild uppsatt, vilket innebär avdrag på lönen. Betraktas elevens uppträdande som riktigt illa, t.ex. allvarligt hotar personal, kan eleven bli avskild. Avskiljning finns i två varianter – dels kan de få ”rummet”, vilket innebär att de måste stanna inne på sitt rum, dels kan de bli avskilda i isoleringscellen. Hur länge eleven ska vistas på rummet eller i isoleringscellen bestäms av personalen. Lagen (§27 SoF) säger att en person inte får vara avskild längre än vad som är nödvändigt och inte i något fall längre än 24 timmar. Under tiden en elev sitter avskild, kommer personal regelbundet för att försöka prata med honom eller henne. På Alboavdelningen anser man det vara viktigt att eleven förstår vad som hänt och att de vill reda ut problemet. Personalen pratar även med eleven om *hur* man kan förhindra att det händer igen.

Kopplat till *blomma eller gräs* finns de fyra olika *faserna* (se bilaga 5). Många blommor kan betyda högre fasnivå (hur uppflyttningen i fas går till beskriver jag längre fram), medan mycket gräs kan betyda det motsatta. Om en elev t.ex. blivit avskild, flyttas han eller hon automatiskt ner i fas på en gång. Faserna är egentligen till för personalen och de beskrivs utifrån skyddsaspekter och hur hög omhändertagandenivå personalen bedömer eleven ha.. Det är faserna som avgör vad eleverna får göra samt att fasen visar på den grad av förtroende som personalen har för eleven. Personalen ska snabbt kunna se vem kan och inte kan vara ute med, vem de kan och inte kan lita på, och detta är speciellt viktigt då en timvikarie ska tjänstgöra, berättar Rickard Pettersson. Då en ny elev kommer till avdelningen, placeras han eller hon alltid i fas 1 eftersom personalen inte har någon kännedom om eleven överhuvudtaget.

En dag på avdelningen

För ungdomarna på Albogården kan en dag på avdelningen se ut på följande vis: De väcks 07,30 och de ska vara uppe och ha bäddat sängen till klockan 08,00. Därefter duschar de, gör sig i ordning och äter frukost fram tills morgonmötet börjar 08,30. På detta möte informeras de om dagens aktiviteter. Skolan börjar 8,40 och sträcker sig fram till 12,00, då de äter lunch. Mellan 13,00 och 16,00 fortsätter de schemalagda aktiviteterna, som kan innebära städning på avdelningen, pyssel i ateljén, se på en pedagogisk film, utövande av någon fysisk aktivitet och elevmöte, för att bara ta några exempel. Den sista halvtimmen på den

schemalagda tiden (15,30-16,00) ägnas åt vila, där alla elever ska vara på sina respektive rum och koppla av. Efter klockan 16,00 är de sedan lediga och kan i stort sett göra vad de vill, och det gäller för personalen att vara aktiv. På avdelningen finns pingisbord, TV, ett playstationrum där de kan spela playstationspel och musik samt en hel del ”vanliga” spel som ungdomarna har att sysselsätta sig med. På kvällen sker den högt uppskattade inköpsrundan, där en elev tillsammans med en personal åker ner till stan för att handla det som ungdomarna vill ha, t.ex. godis. Vem som får åka med på inköpsrundan avgörs av en bestämd turordning samt av vilken fas eleven befinner sig i. Är det tredje rummets tur att åka med men eleven i det rummet befinner sig i fas 2, åker personalen iväg själv på inköpsrundan – ingen annan elev kan alltså ta tredje rummets plats.

Personalen

Ute på själva avdelningen arbetar människor med diverse olika utbildningsbakgrund, varpå du t.ex. kan hitta socialpedagoger, fritidsledare och socionomer där. Man lägger stor vikt vid den *personliga lämpligheten*, men man kräver dock också någon form av utbildning, berättar Rickard Pettersson. Det finns de i personalen som inte har en heltäckande utbildning bakom sig, men som istället har läst fristående psykologi,- beteendevetenskap - och sociologikurser. Vidareutbildning ges av Albogården i form av en 20 poängs internutbildning i socialt behandlingsarbete, vilken alla anställda kan få. De i personalen som *inte* arbetar ute på avdelningen är psykologerna och lärarna.

Personalens uppgifter består av något som Rickard Pettersson kallar för ”de fyra benen” - *Omsorg, Sysselsättning, Behandling och Utredning*. I första hand gäller det för personalen att psykiskt och fysiskt stå för omhändertagandet/omsorgen av eleven. Med detta menas att personalen ska ge ungdomarna värme och trygghet, se till att de har det de behöver, att de får mat, att det är fräscht på deras rum, att de har rena sängkläder – d.v.s. det vardagliga, så som en familj fungerar; att ungdomarna har ett husrum och vuxna omkring sig som bryr sig om, ser och tar hand om dem samt sätter gränser. För det andra ska de ordna med sysselsättning för eleverna. Efter klockan 16,00 är eleverna lediga och då kan de ibland ha svårt för att sysselsätta sig själva. Då måste personalen försöka engagera ungdomarna genom att exempelvis spela spel med dem eller pyssla med något. För det tredje finns behandlingsdelen, till vilken t.ex. nätverkskartor och veckosamtalen räknas. Det fjärde och sista benet är själva utredningsarbetet, vilket till viss del är administrativt och består av skrivarbeten och sammanställningar.

Utredningen – att syna den unge i sömmarna

Ovan beskrev jag att tiden innan Albogården blir förberedd på att en ny elev ska komma, varierar. När ungdomen väl kommer till avdelningen sätter sig personal tillsammans med honom eller henne i ett avskilt rum utanför avdelningen för att hälsa eleven välkommen och berätta lite om avdelningen. Eleven får ett trevligt utformat informationshäfte, där det står vad som gäller på avdelningen – både rättigheter och skyldigheter tas upp. Detta häfte går personalen igenom med eleven. Saker som måste klargöras för eleven är t.ex. att avdelningen är låsbar, att eleven inte får lämna avdelningen under den första veckan, lite om reglerna och rutinerna samt hur utredningsförfarandet går till. Man uppmanar även eleven att ringa till sina föräldrar och berätta att han eller hon numera befinner sig på Albogården. Eleven tilldelas en kontaktperson, vilken blir den beteendeobservatör som för tillfället inte har en kontaktelev. Sedan kroppsvisteras eleven och hans eller hennes kläder genomkänns ordentligt och eleven lämnar slutligen ett urinprov. Efter detta är det dags för den nye eleven att presenteras för själva avdelningen och eleven visas till sitt rum, där en godispåse väntar. Nu är eleven s.a.s. inne.

Teamet kring den unge

För att utredningen om den unge ska bli så heltäckande och korrekt som möjligt, tillsätts ett team, vars delar består av olika kompetenser. Teamet sätts samman av de i personalen som för tillfället inte arbetar med en utredning. Teamet består av fyra personer – psykolog, beteendeutredare/observatör, familjeutredare och lärare. De har alla olika uppgifter, samtidigt som de arbetar åt samma håll – att utreda vad den unge behöver hjälp med, vilka behov som föreligger, på vilket/vilka sätt dessa behov bäst kan tillgodoses och vilka resurser som finns inom familjen,. Varje teammedlem skriver i slutet av utredningen vars ett delutlåtande som säger vad de kommit fram till vad gäller den unge och hans familj. De olika aspekterna av den unge som teammedlemmarna tittar på beskrivs nedan utifrån Thureson & Åkesson (1996) samt inhämtad information av Rickard Pettersson.

- *Läraren:* Varje dag mellan 08,40-12,00 är eleverna tillsammans med läraren och har undervisning på avdelningen. Läraren gör pedagogiska bedömningar via tester och beskriver sedan elevens möjligheter och svårigheter samt på vilken nivå ungdomen ligger kunskapsmässigt.
- *Psykologen:* Eleverna träffar psykologen *utanför* avdelningen två gånger i veckan för samtal. Samtalen inträffar någon gång mellan 09,00 och 16,00. Psykologen gör olika

tester med ungdomarna utifrån *deras* behov. Med de elever som har koncentrationssvårigheter jobbar man mer med den sortens test som definierar problemet; om det t.ex. är ADHD⁵ eller inte och i såfall i vilken omfattning. Med elever som har mycket trauma från barndomen jobbar man mer med samtal än test. Hur psykologer arbetar med eleverna skiljer sig alltså mycket beroende på vilken elev det handlar om. Tester gör man ändå, men det är olika sorters test med olika inriktningar. Psykologen utreder också vilka psykiska behov den unge har och hur dessa kan tillgodoses samt hur elevens känslomässiga utveckling ser ut. Det är också psykologen som *samordnar* (sammanställer) alla delutlåtanden till en enda utredning.

- *Familjeutredaren* arbetar hela tiden ute på avdelningen, till skillnad från läraren och psykologen. Familjeutredaren företräder föräldrarna och verkar som deras kontaktperson. Hon gör intervjuer med föräldrarna enligt Kälvestenmetoden⁶ för att få en bild av den unges familjehistoria och se vilka resurser det finns inom den egna familjen.
- *Beteendutredaren* arbetar också hela tiden ute på avdelningen. Om man säger att psykologens arbete är att titta på elevens inre bild, den inre världskartan så är det beteendutredarens uppgift att titta på hur den kartan ger sig i uttryck verbalt och beteendemässigt. M.a.o. så observerar beteendutredaren den unges beteende – t.ex. hur han eller hon knyter an till de andra ungdomarna och personalen samt hur eleven hanterar konflikter
- *Läkare* kopplas bara in för att intyga att det inte finns några fysiska hinder för den unge att vårdas enligt LVU eller om det finns en speciell frågeställning från socialtjänstens sida gällande det medicinska. Läkaren tillhör alltså inte teamet.

Alla som arbetar inom avdelningen, d.v.s. även läraren och psykologen, skriver varje dag ner beteenden som de ser hos den unge och vad han eller hon varit med om i en *avdelningsdagbok*. Man använder sig, av sekretesskäl, aldrig av ungdomarnas namn då man skriver i dagboken, utan man benämner ungdomarna efter deras rumsnummer. Därför kan man t.ex. läsa ”*Idag var vi ute på utflykt vid Dalby stenbrott. Allt gick väldigt lugnt och fint fram till dess att R2 slängde vatten på R6. R5 la sig i bråket och det hela slutade i fullständig kalabalik!*”. Informationen i dagboken används som hjälpmaterial för teamets analys av den unge. Dagboken används också i förförståelsesyfte – den ska läsas igenom av all personal innan de går på sitt pass så att de får information om hur situationen på avdelningen är. För

⁵ ADHD betyder ”Attention Deficit and Hyperactivity Disorder” eller på svenska ”Hyperaktivitetssyndrom med uppmärksamhetsstörning” (Levin, 1998:93)

⁶ Kälvestenmetoden är en strukturerad intervju som bidrar till ett tregenerationsperspektiv där det sociala mönstret och det sociala arvet blir tydligt.

att ytterligare skapa en rättvis, hel och uppdaterad bild av eleverna hos personalen, har man på Albogården varje onsdag *konferens*. På konferensen informeras personalen om och när en ny elev kommer samt ges lite bakgrundinformation om den unge. Personalen går igenom de inskrivna eleverna och alla delar med sig vad de sett och hur de tolkat det. Man diskuterar även möjliga lösningar på eventuella problem. ADL-träningen⁷ jag talar om längre fram är ett exempel på en sådan lösning som kom fram under en konferens och som sedan utvecklades under ett teammöte. Det är under konferensen och endast under konferensen som en elev kan flyttas upp i fas. Personalen diskuterar om eleven bör flyttas upp i fas eller inte samt varför, och alla åsikter vägs samman till ett enhälligt beslut.

Tidigare talade jag om *kontaktperson*. Av naturliga skäl blir kontaktpersonen beteendeobservatören i teamet. Anledningen är att den befinner sig mest på avdelningen och därför också träffar ungdomarna mest och i många olika situationer. Uppgiften är att verka som den unges *bas*. Kontaktpersonen hjälper eleven i olika beslut och är den som åker med honom eller henne för att köpa kläder och dyl. Det är också kontaktpersonen som har veckosamtal, gör hembesök, livslinje och nätverkskarta med den unge. Kort och gott – kontaktpersonen är den som lite mer än de andra håller i trådarna.

För att hålla teamet uppdaterad med den information som inkommer kring den unge, har man regelbundna möten. På vissa av mötena är föräldrarna och socialsekreterarna med – den unge får dock närvara på *alla* om han eller hon vill. På dessa teammöten diskuterar man bl.a. huruvida den unge ska ha permission eller ej och i så fall när och var. Teammedlemmarna presenterar för varandra hur de tycker att det går för eleven, vilka behov eleven tycks ha och hur man skulle kunna tillgodose de dem. Utredningsperspektivet ställer krav på att avdelningen provat vissa saker och sett om det är en framgångsrik väg eller inte. Ett exempel på detta är en ADL-träning som infördes under min praktiktid för en elev. Syftet med ADL-träningen var att åstadkomma förändringar i bl.a. elevens hygien och mathållning och vi försökte hitta ett sätt att möta eleven där han var. Det visade sig att strategin vi valt hjälpte eleven nå de uppsatta målen – alltså var det en strategi som skulle fortsätta. Den fungerade bra på *honom*, men hade kanske inte fungerat på en annan elev

Utredningens slut – rekommendationen

Socialsekreterare köper en alltså produkt av Albogården, d.v.s. en utredning om en elev. Socialtjänsten har kanske inte alltid en klar bild av ungdomens behov, vilket Albogården

⁷ Begreppet betyder ”Anpassning till det Dagliga Livet”

hjälper dem att få. För att bilden av den unge ska bli så tydlig och hel som möjligt tillsätts, som jag ovan beskrev, ett team kring eleven. De olika medlemmarna i teamet skriver vars ett *delutlåtande* utifrån deras professionella kompetens. Dessa delutlåtande sammanställs av psykologen i teamet och mynnar ut i en *rekommendation*, d.v.s. vilken insats teamet rekommenderar för att tillgodose den unges behov. Målsättningen är att både den unge och föräldrarna är motiverade att ”köpa” rekommendationen, eftersom det blir mycket lättare att verkställa den då det föreligger ett samtycke i botten. Är föräldrarna och den unge med på förslaget, finns det bättre förutsättningar att den förslagna insatsen också håller. När den unge skrivs ut från Albogården kan LVU-placeringen upphöra och övergå i en SoL-placering. Detta är dock inget som bestäms av Albopersonalen, berättar Rickard Pettersson vidare.

I rekommendationen ska teamet dels berätta var eleven bör bo, vilken sysselsättning han eller hon bör ha, vad fritiden bör innehålla, dels informera om elevens individuella behov. I rekommendationen måste man således ta ställning till huruvida det är lämpligt eller ej att eleven kommer hem till föräldrarna igen - finns där den kompetens, den omsorg och de gränser som behövs för just den här ungdomen? Om de *inte* ska hem, måste teamet motivera *varför* och vilken annan typ av boende det kan vara fråga om. Här måste teamet dessutom ta ställning till om det ska vara ett slutet eller öppet boende, om eleven ska till ett ställe med många eller få ungdomar.

Den vanligaste rekommendationen Albogården ger socialtjänsten är att den unge bör komma till ett HVB-hem⁸, och Rickard Pettersson *tror* att socialsekreterarna brukar följa rekommendationerna. Det görs nämligen ingen uppföljning från Albogårdens sida gällande huruvida socialtjänsten verkställer rekommendationen på det sätt som teamet önskar. Pakzad (1998) visar dock i sin studie att 88% av åtgärderna som socialen satte in stämde överens med rekommendationen. Albogården gör heller ingen uppföljning som kan berätta huruvida rekommendationerna håller eller inte. Studien (Ibid.) däremot, visar att ungdomarnas liv i 60% av fallen, utvecklats i positiv riktning.

⁸ Hem för Vård eller Boende

ANALYS

Mitt syfte med denna uppsats är att undersöka hur ungdomarna upplevde sin institutionsvistelse på Albogården och vad den gav. Utifrån detta syfte har jag valt att strukturera analysen i tre olika tema – **tiden innan placeringen, avdelningen och resultat**. Till varje tema har jag knutit *delteman*. Av naturliga skäl blev avsnittet som behandlar avdelningen det största. Den information jag fick av intervjuerna kommer att belysas med citat. Vissa av intervjupersonerna förekommer oftare citerade än andra, vilket inte ska ses som att alla ungdomar inte ansett något om ämnet. En del av ungdomarna uttryckte sig fylligare än andra och därför har jag således valt deras svar.

Under vissa deltema har jag valt att i direkt anslutning föra en diskussion och analys, medan jag under andra teman valt att *inte* göra det. De diskussionerna och analyserna har jag då sammanställt i en avslutande analys. Detta har jag gjort p.g.a. att jag har sett ett genomgående mönster, vars problematik inte går att diskutera under respektive avsnitt, då det i så fall blivit samma diskussion som förts under många olika teman. Då det bl.a. under intervjupresentationens gång utkristalliserat sig *en* avvikande uppfattning, d.v.s. Tommys, ämnar jag analysera detta i slutet av presentationen. Under vissa teman kommer jag därför att lämna hans citat mer eller mindre oberörda. Anledningen till att jag gör på detta vis är att jag vill visa läsaren *hur* jag kunnat komma fram till den analysen vad gäller just honom.

Jag börjar dock med en kortfattad beskrivning av intervjupersonerna.

Presentation av intervjupersonerna

Per är en 17-årig kille, som idag är placerad på ett litet HVB-hem där han trivs. Fyra dagar i veckan går han i skolan och en dag är han ute på praktik. Han har vuxit upp med modern och två bröder, varav den ena hade drogproblem. Vem fadern är vet han inte. Per har haft kontakt med socialtjänsten tidigare. När han gick i tredje klass hade han en personlig assistent och som tonåring fick han en kontaktperson. Det gjordes även ett försök att placera honom i fosterfamilj då han var 16 år, men av oklara anledningar avbröts placeringen. Per blev placerad på Albogården p.g.a. sin kriminalitet.

Kajsa är en 20-årig tjej som är placerad på ett kollektiv. Hon säger att hon trivs där, men antyder att hon gör det p.g.a. de andra ungdomarna som också bor där. Det är hos dem hon finner sitt stöd – inte hos personalen. Hon har vuxit upp med båda sina föräldrar och

en bror. Ingen av dem har något kriminellt- eller missbruksförflutet. Kajsa blev placerad på Albogården p.g.a. sitt missbruk.

Ola är en 19-årig kille som också är placerad på ett litet HVB-hem. Han trivs med placeringen, eftersom den är innehållsrik och således också ger honom en *mening*. Familjen består av mamma, pappa och en syster. Föräldrarna är sedan en tid skilda och *Ola* lever med modern. Eftersom föräldrarna bor kvar i samma stad, har han hela tiden haft bra kontakt även med fadern. I familjen finns ingen känd social problematik. *Ola* placerades huvudsakligen på Albogården p.g.a. sitt missbruk.

Tommy är en 17-årig kille som är placerad på ett större HVB-hem. Han säger att han trivs med placeringen eftersom det förekommer mycket fysisk aktivitet där. Föräldrarna skildes då han var sju år och sedan dess har han bott tillsammans med modern. Inga syskon finns. Kontakten med fadern har sedan skilsmässan varit väldigt sporadisk. När *Tommy* var i 13-års åldern, gjordes ett försök att placera honom i en fosterfamilj. Det gick dock inte så bra – fosterfamiljen kom på att han missbrukade och han fick åter flytta hem till modern. *Tommy* placerades på Albogården p.g.a. sitt missbruk samt för innehav av ett kilo hasch, vilket man misstänkte att han skulle sälja vidare. Således blev han utredningsplacerad även p.g.a. sitt kriminella beteende.

Tiden innan placeringen

För att kunna se vad vistelsen gav, kom jag indirekt in på hur ungdomarnas liv såg ut innan placeringen. Det visade sig att de flesta av ungdomarna under intervjun uppehöll sig länge vid hur deras drogmissbruk sett ut, och det visar på den enorma plats drogerna hade i deras tidigare liv.

”Kompisarna fick mej att börja”

Av de fyra ungdomar jag intervjuade hade tre av dem, enligt min definition, en utbredd drogproblematik. Den fjärde ungdomen hade inte hunnit utveckla något drogproblem, eftersom man kan säga att han börjat och slutat samtidigt. Hans problematik bestod istället i vandalisering och inbrott. Ungdomarna hade använt olika sorters droger under en längre tid och vissa av dem var vid initialfasen väldigt unga. Anledningen till att de börjat använda droger var i stort sett samma – det var kul och de rycktes med av sina vänner. De beskriver det på följande sätt:

Första gången var det ju det att jag var ju tretton. /.../ det dom äldre från skolan, dom frågade om jag skulle med och röka. Och det är ju klart att jag gick med då, jag såg ju upp till dom. Och så rökte jag där och sen var det ingenting mer med det. Sen flyttade vi till X-borg och då träffade jag ju såna som höll på dom var ju också typ 'stora i skolan' [äldre]. Det var kompisarna mest som fick mej att börja. /---/ Jag rökte hasch och jag tog vanliga såna tabletter - rohypnol och käkade E [ecstasy], och jag tog syra, drog koks. Tills sist så blev det ju heroin också. /---/ Typ i början när jag började droga var det ju skitkul och så, men sen efter ett tag så tag så 'Oooops! så var det inte kul längre. Man började tänka typ på vad som skulle kunna hända, förlora familj och ångest. Det kändes inte bra. (Kajsa)

*(När började du använda droger?) I sjuan (Vad var det för droger?) Ja, det var väl bara hasch... och piller - rohypnol. (Varför drogade du?) Det var skoj! (Blev du beroende?) Tjaa, vad ska man säga? Man trodde inte det **då**, men man inser ju sen att man att var det. (Tommy)*

Alltså det började [när han var 16 år] mer som en kul grej, att det var fett - mycket roligare än och dricka /---/ Nån stack en holk under näsan på en. /---/ Sen blev det ju värre och värre och plötsligt så kom jag på 'shit jag är en knarkare, jag är beroende!' men då tyckte jag fortfarande att det var fett, att det kändes bra./---/ Huvuddrogen var hasch och sen piller och sen alkohol - helst alla tre samtidigt. På helgen lite tjack eller nått sånt för att man skulle kunna festa lite mer. (Ola)

Att drogerna var något som ständigt fanns med i deras vardag och tankeverksamhet framgick klart i deras intervjusvar. Kajsa säger "Jag knarkade ju varje dag, gick på fester".

Drogmissbrukets konsekvenser ledde för somliga också till riktigt obehagliga upplevelser, vilket i sin tur ökade användandet. I och med denna utveckling kom samhällets värderingar i skymundan.

*...till slut alltså vaknade jag, då fick jag ställa väckarklockan mitt i natten så jag skulle kunna röka en holk mitt i natten, annars fick jag mardrömmar och var rent svettig. Alltså du vet, då hade jag inget val typ. /---/ Det kändes som om jag skulle **dö** om jag inte fick nått knark, så då tänkte jag 'bättre knarka än att dö' /---/ ...skit samma om jag gjorde inbrott i min grannes källare för att sno ett flak öl, för jag brydde mej knappt. Sista året så brydde*

jag mej inte om vad det var för drog ens, då var det skit samma om vi drog såna 3,5or... bara för att 'någonting skulle jag ha' (Ola)

Ola ger här uttryck för ångest och en känsla av att vara instängd i en situation där han inte längre har något val – han har enligt min tolkning blivit en slav. Behovet har förslavat den egna viljan och han kom att sluta bry sig om *vilken* drog han använde eller på vilket sätt han kom över den. Till varje pris var han tvungen att ordna ett eller annat rusmedel, kosta vad det kosta ville. Tommy gjorde också övertramp på samhällets regler då hans missbruk sedermera kom att resultera i langning.

Familjepåverkan

Pakzad (1998) visar på att de flesta ungdomar som någon gång placeras på en institution inte har vuxit upp med båda sina föräldrar. Vårdnadshavare har växlat och de har varit utsatta för upprepade separationer. Detta mönster gör sig gällande även i min undersökning. De flesta ungdomarna har skilda föräldrar och lever med enbart modern. Vissa har haft kontakt med sin far relativt ofta, medan någon av dem inte ens vet vem fadern är.

I flera fall visar det sig att drogerna påverkat familjrelationerna. Innan drogproblematiken ”på riktigt” slog sig ner sig hos dem, hade de en väldigt god relation till båda sina föräldrar. Undantaget är Tommys, vars relation med föräldrarna varit dålig ända sedan skilsmässan. Gemensamt för samtliga är att relationerna försämrades avsevärt under missbruket. De kunde t.o.m. försämrades så till den grad att kontakten helt bröts.

*Min relation med min familj var inte alls bra /.../ medan jag knarkade bodde jag inte hemma. (Du hade ingen kontakt med dina föräldrar heller eller?) Nä. (Hur såg relationen ut innan du började knarka?) Då var det **jättebra!** /.../ det var **aldrig** nåt tjafs i familjen typ. Jag har typ **aldrig** sett min mamma och min pappa bråka med varandra framför mej. Vart vi än skulle så var vi alltid tillsammans. Vi hade **jättebra** kontakt! (Kajsa)*

En av anledningarna till att kontakten bröts eller att relationen överlag försämrades, har sin grund i att ungdomarna allt mer kom att hålla sig hemifrån samt att de inte berättade något om vad som pågick deras liv. De ville hålla föräldrarna utanför missbruket så länge det gick och förnekade alla grunder till misstanke. De höll s.a.s. skenet uppe så länge som möjligt. När problematiken sedermera uppdagades, kom det för vissa föräldrar som en chock. Det som stundade för familjerna var nu ett tvångsomhändertagande av en familjemedlem.

Avdelningen

De teman som beskrivs nedan är de upplevelser och uppfattningar ungdomarna hade av utredningstiden, t.ex. hur det känns att vara inlåst och att ständigt be om tillåtelse då man vill göra något.

Fel eller förtjänst?

Den faktiska anledningen till ungdomarnas placering var antingen deras missbruk eller socialt oacceptabla beteende, t.ex. inbrott, och detta var de väl medvetna om. Vissa menar att orsaken till att de placerades på Albogården var deras eget, medan andra istället väljer att lägga det utanför sig själv, hos någon annan. ”**Dom** tyckte att jag behövde hjälp. **Jag** tyckte inte det /.../ eftersom jag inte ville vara på Albo, så var det polisens och soc fel.” (Kajsa)

De som lade skulden hos sig själva, var också de som, i grund och botten, verkade nöjda med placeringen och hade en viss motivation redan från början.

Det är helt mitt eget fel! /.../ men det är tack vare min soc alltså, dom gjorde ett fett jobb där! /---/ Jag blev ryckt mitt ur en kväll som var som alla andra kvällar och sen den dagen har jag inte varit fri ute. (Känns det bra eller dåligt?) Det känns bra! (Ola)

Anledningen till skillnaden i var ungdomarna valde att lägga ”skulden”, kan bero på dels hur långt de kommit i sin probleminsikt, dels hur pass motiverade de faktiskt var till att få hjälp. Ola var en av dem som jag uppfattade s.a.s. kommit längst: ”Jag visste att det fanns två vägar /.../ fortsätta knarka /.../ försöka att inte knarka /.../ jag kunde ju lika gärna prova på den andra, för jag hade inget att förlora – ingenting”. En annan faktor som jag också tror spelar roll i deras skuldplacering är huruvida de ser sig som aktiva subjekt eller passiva objekt i förhållande till sin omgivning, om de kan se sin egen del i det som händer eller inte. Levins studie från 1998 visar på ett resultat där 52% av ungdomarna såg placeringen som ett direkt resultat av sitt eget handlande och att socialtjänsten inte fick bära lika stor del av skulden som det kanske var att förvänta.

”Jag fattade inte så mycket alltså...”

Syftet med att placera ungdomarna på en utredningsavdelning är, som jag tidigare visat, för att se vilken sorts problematik som finns, vilka behov de har och på vilket sätt man bäst tillgodoser dem. De är alltså inte placerade på vare sig en renodlad behandlingsavdelning eller en renodlad akutavdelning – de är någonstans mittemellan. Ungdomarna var medvetna

om *varför* de blivit omhändertagna, men de var inte lika klara över *syftet*. Flera av dem visade tecken på att de inte heller förstod vad en utredning gick ut på och vad en sådan faktiskt innebär⁹. ”*Jag skulle ju bara vara där i mina antal veckor.*” (Tommy) Ibland kunde det ta lång tid innan syftet blev någorlunda definierat:

(Vad gör man vid en utredning tror du?) *Dom tittar på en, vad man är för en person, vad man har för problem och sånt för att se vad som är lämplig åtgärd. Men det var något jag kom underfund med efter hand alltså /.../ efter en månad. /---/ jag fattade ingenting i början, jag bara satt där som ett frågetecken. /---/ Ingen riktigt förklarade för mej 'från början till slut' på en gång. /---/ dom skulle förklara lite mer 'Nu gör vi detta här **för att** vi ska se om det är så och så'.* (Ola)

Att inte förstå syftet har visat sig vara en problematisk ingrediens vid flera placeringar. Personalen i Levins studie menade att syftet var, att i en pedagogisk mening stödja, bota eller rehabilitera den unge. Han drog slutsatsen att syftet var något som inte gick fram hos de unga, eftersom det visade sig att de helt enkelt inte visste och aldrig riktigt förstod det. (Levin, 1998).

Albogårdens intentioner utifrån det salutogena perspektivet är bl.a. att göra ungdomarna delaktiga i utredningen och på så sätt skapa en *begriplighet*. Resultatet av denna uppsats visar på ett samband mellan *förståelse av syftet* och *delaktighet* - de som någorlunda förstod syftet kände sig delaktiga i sin utredning, och vice versa.

(Förstod du syftet?) *Ja, jag fick ju information /.../ att det var ett utredningshem.* (Kände du dej delaktig i utredningen?) *Ja, jag fick ju säga vad jag tyckte och tänkte, ändra lite.* (Per)

Delaktigheten i utredningen ligger organisationsmässigt delvis i de moment som ingår i den salutogena miljöterapi (se sid.20), vilka till viss del används för rekommendationsunderlaget. Har man förstod syftet, om än först efter ett tag, är det kanske också lättare att se de olika momenten och på så sätt känna just delaktighet och meningsfullhet:

⁹ Jag fann det under intervjuerna frustrerande att de inte riktigt förstod detta, varpå jag för flera av dem gick ur intervjuarrollen och förklarade.

*Jag snackade med psykologen nån timme, sen var det inte mer med det. Sen snackade jag med **den** personen, sen gjorde jag **den** uppgiften i skolan /.../ dom kom med några papper, jag fick läsa igenom och se 'Ja, det och det stämmer'. (Ola)*

De som aldrig riktigt förstod syftet och aldrig kände någon delaktighet, såg inte dessa moment eller meningen med dem: *"I alla fall **jag** tycker det är meningslöst!! Jag tycker inte det ger nånting överhuvudtaget!"* (Tommy)

Utredningshemmets intention är också att låta de unga ta del av rekommendationen och vara med på *rekommendationsmötet*. På detta möte presenterar teamet för socialtjänsten och föräldrarna vad de kommit fram till och ger förslag på lämplig åtgärd. Av en eller annan anledning var det inte en enda av ungdomarna som kunde svara på *vad* som blivit rekommenderat för dem och *varför*. Således visste de inte heller om deras socialsekreterare följt rekommendationen eller ej.

"Det är bull!"

Omhändertagande av ungdomar med tvång är en av de mest ingripande åtgärder som samhället kan vidta mot den enskildes vilja. (Andersson, 1999). När ungdomarna kommer till institutionen sker ett övertag och ett omyndiggörande av ungdomens person. (Hennum 1997). Ingen tycker det är kul att vara inlåst, det är ganska "bull"¹⁰. Att känna att man måste fråga om lov för minsta lilla sak, framgår av intervjuerna vara oerhört kränkande. Forskning (Ibid.) visar att många av ungdomarna hade ett liv utanför institutionen som går att jämföra med ett vuxet liv och att de flesta av dem levde utan förpliktelser. Helt plötsligt befinner de sig i en situation de inte längre kontrollerar och bestämmer över själva. Kajsa upplevde livsomställningen som: *"Dom vet ju allt man gör, inget privatliv alls!"* Ungdomarna får inte gå vart de vill och de ska vara inne på rummet en viss tid. Att öppna ett fönster för att släppa in lite frisk luft är inte att tänka på. Hur inlåsningsen upplevs, berättar Ola om och fler med honom instämmer: *"Det är ju sjukt att bli inlåst och inte kunna gå var man vill /.../ Det är grymt påfrestande!"*. Jag har visat på att många av dem inte kände någon mening med placeringen. Lindén (1998) menar att individens möjligheter att se sammanhang och uppleva mening bidrar till möjligheten att uthärda påfrestningar. Kanske hade ungdomarna haft "lättare" för att härda ut under de låsta förhållandena om de sett någon mening med placeringen – d.v.s. förstått syftet? Å andra sidan menar Ola att han också kan se det på ett annat sätt, att inlåsningsen var hans enda chans att komma ur missbruket.

¹⁰Betyder "tråkigt". Kan även betyda andra saker i andra sammanhang, t.ex. "fel" eller "oacceptabelt".

Den fruktansvärda känslan av att vara inlåst, delades dock inte av alla. Per berättar:

Jag trivdes där, det var rätt roligt faktiskt. (Hur upplevde du det att vara inlåst?) Inlåst kunde man ju inte säga att man var - man fick ju åka hem på permissioner, vi åkte ju ut ibland och jag kunde ju gå ut på rastgården. Jag tyckte det kändes rätt bra faktiskt.

Vad kan det bero på att Per upplevde inlåsningsen helt annorlunda än de andra ungdomarna? Min tolkning av detta baserar sig på den bakgrundsfakta om ungdomarna jag fick under min praktiktid och alltså inte av den information jag fick genom intervjuerna. Per kommer från en familj som i stort sett saknar regler, kontinuitet och stabilitet. Han vet inte vem fadern är och hans mor har under vissa perioder varit väldigt deprimerad, vilket lett till att Per inte alltid fått den uppmärksamhet och bekräftelse vi *alla* människor så väl behöver. På Albogården blev han, vad jag uppfattade det som, för första gången i sitt liv sedd på riktigt. Jag vet att han trivdes som fisken i vattnet och att han njöt av uppmärksamheten. Jag tror att han kände en viss trygghet i att vara inlåst, trots att det såklart fanns stunder då han hatade det... Det är ju alltid en trygghet att veta att någon tar hand om en – kanske upplevde han inlåsningsen som just ett ”omhändertagande”?

Viss forskning visar på att en del ungdomar till en början faktiskt ansåg det vara helt OK med låsta dörrar, att det var tryggt för att de därmed inte kunde bli frestade till att t.ex. använda droger etc. Med tiden kom det dock för dem att mer och mer kännas som ett fängelse och rastlösheten infann sig snart. (Hennum, 1997).

”Att glo i taket”

Långtråkigheten och rastlösheten gör sig gällande i stort sett hela tiden. För ungdomarna tedde sig vardagen generellt sett som att gå upp, sätta sig och ”glo” i väggen – borsta tänderna, lägga sig och istället ”glo” i taket. De kände inte att de hade någon direkt uppgift på avdelningen, vilket kan relateras till att de inte riktigt förstod syftet med placeringen heller. Trots att det på avdelningen finns mängder med spel, en ateljé att pyssla och måla i, ett playstationrum samt ett pingisbord, infann sig denna känsla. Kajsa säger: *”Alltihop var ju tråkigt, man gjorde ju ingenting!”* I en låst och icke-naturlig miljö är det kanske svårt att vara kreativ – *trots* alla möjligheter som finns! Dessutom visade min studie att det snurrar en massa tankar i huvudet på vissa av ungdomarna (t.ex. skuld känslor gentemot föräldrarna, drogsug) som de inte vet var de ska göra av, och då hjälper det inte att titta på en film eller

spela lite kort. Per upplevde inte samma rastlöshet, vilket kan ha sin grund i att han kanske var den av ungdomarna som hade minst aktivitetsupplevelser i sitt liv. Innebörden av att ha något att göra respektive *inte* ha något att göra bestäms av individen själv. För en del är kanske kortspelande att inte göra något, medan det för någon annan är att göra mycket. Kanske var det p.g.a. Pers brist på erfarenheter som gjorde att han såg det roliga i det utbud som fanns?

Man hade inget att göra. (Hände det ofta?) Nä, inte speciellt /.../ vi åkte ut, bowlade och sånt. /.../ spelade playstation, spelade kort gjorde vi ofta också. Sen kollade vi på TV och pratade. Jag hade roligt där i alla fall, jag ångrar inte att jag satt där.

Utflykter, planerade genom skolan eller mer spontana, visade sig vara en högt uppskattad sysselsättning. Vid dessa tillfällen fick ungdomarna komma ut från avdelningen och den gemensamma uppfattningen var att det inte spelade någon roll *vart* utflykten gick. T.o.m. ett besök på ett museum för att titta på stenbitar visade sig upplevas som kul – bara för att de kunde få se lite andra människor än de som de tvingades leva tillsammans med 24 timmar om dygnet. Det verkar som om att pausen från avdelningen i form av diverse utflykter hjälpte till att hålla modet uppe och att i vissa fall även verka motiverande. Ola beskriver den betydelse det har för *individen* att komma bort på följande vis och i citatet skymtar man också ett hopp om framtiden, en motivation som ligger och gror:

*Det bästa var när man fick åka ut på sånt som **inte** var nån utflykt – när man fått pengar av soc och skulle handla kläder. Då kändes det precis som om.. 'Ok, det **finns** ett samhälle utanför avdelningen. Så småningom kommer jag att komma hit och vara en av alla dom som springer runt med sina ärenden.' /.../ när man gick på stan och skulle in i nån affär och handla en tröja eller nått, man såg **alla** som var **en del** av något – den skulle till skolan och den hade det och det. Själv bara stod man där, man hade **ingenting**... man var nitton år och man hade inte ens vårdsnaden om sej själv! Man bara stod som en slags åskådare... men det var nog det bästa.*

Både Hennem (1997) och Levin (1998) pekar å sin sida på betydelsen av att komma ut från avdelningen, vad gäller *relationen* personal-intagen. Det tycks finnas en skillnad mellan de relationer som uppstår på avdelningen och de som uppstår *utanför*. Personalen uppfattar att ”allt blir mycket lättare” utanför avdelningen, då ungdomarna tycks känna sig friare att prata om saker och ting. Relationen ändrar karaktär också p.g.a. att personalen då, till viss del,

lämnar sin organisatoriskt bestämda roll och därmed skapas också bättre förutsättningar för att en mer äkta relation utvecklas. Att just skapandet av goda relationer är viktigt, ligger i att det visat sig finnas ett samband mellan goda relationer och goda resultat – och omvänt. (Hennum, 1997).

Förvirring

För att ordning ska råda, kräver den läsbara avdelningen en uppsättning regler. På Albogården har man utarbetat regler som ska ge kontinuitet, d.v.s. en förvissning om att reglerna och konsekvenserna alltid är samma *oavsett* vilken personal som arbetar. Reglerna kan också ses i ljuset av en *återpassningsfunktion*, som ett slags förberedande inför mötet med samhället. Kan ungdomarna inte följa avdelningens regler är det heller inte troligt att de kan följa samhällets, eftersom de är betydligt mer komplicerade. Detta ”konstlade samhälles” återpassningssyfte har dock visat sig vara verkningslöst. (Hennum, 1997; Levin, 1998). Ungdomarna upplevde ingen kontinuitet i reglerna – istället såg de bristande ordning och *olika* regler, vilket också visade sig i Levins (1998) undersökning. Kajsas uppfattning om reglerna var: ”/.../ vad jag minns, så var det inga regler som typ ’stämden’. **Alla sa olika regler och man blir ju helt förvirrad!**”

Någon av ungdomarna ansåg att reglerna faktiskt var bra, medan andra var mer ambivalenta i sin uppfattning, som t.ex. Ola:

*Jag hatade dom. Sen kan jag också tänka att dom var ändå **nödvändiga**, /.../ I och med att det är sån blandning [av ungdomar] så behövs de reglerna. /.../ Jag tycker nästan dom kunde varit **lite** hårdare. Alltså, du vet när det hände saker, det blev liv och vissa började kasta saker omkring sej, då tycker jag istället att dom skulle larmat **direkt** så att dom jävla biffiga killarna kom och bara **kastat** in dom på rummet och säga att ’Det är bull!!!’ Du vet – för att visa att vi inte kan ha sånt här flipp hela tiden. Hade det varit så att alla riktigt vetat att PANG! – det är här gränsen går /.../ Då hade dom [personalen] inte behövt alla dom små fattiga reglerna som man bara gick och retade sig på, för då hade det ändå varit så klart från **början!***

Varför förvirring uppstår, anser jag inte vara så konstigt. Hur ska de kunna veta vad som ”gäller” och på så sätt också hjälpa till att bibehålla den tänkta ordningen om de inte ges möjlighet att lära sig *vilka* regler som råder? Anledningen till skapandet av förvirring kan tolkas ligga på ett organisatoriskt plan. Det kanske finns personal som själv tycker att vissa

regler är ”onödiga” och därför har större benägenhet att rucka på dem - annan personal kanske följer dem till punkt och pricka. Kontentan av att personalen håller olika hårt på de för avdelningen uppsatta riktlinjerna, blir ett förvirrat tillstånd och man uppnår således *inte* den kontinuitet man trots allt anser ungdomarna vara i behov av.

”Tre sorters personal”

Regelförvirringen var inte den enda förvirrade känslan som fanns hos ungdomarna. Att ungdomarna hade olika uppfattningar om personalen och vilken uppgift de hade, framgår klart och tydligt. Vissa lade stor vikt vid personalens kompetens och vissa var inte alls säkra på vad personalens uppgift var. Osäkerheten i vad personalens uppgift bestod av gör sig gällande i Kajsas beskrivning: *”Ja, det var väl att utreda mej... tror jag... jag vet inte. Dom vet ju allt man gör, inget privatliv alls!”* Att Kajsa uppfattar att personalen vet allt, har sin grund i att hon ska utredas och att personalen p.g.a. det ska ta reda på så mycket som möjligt om henne för att i slutändan av utredningen kunna finna en god lösning (Hennum, 1997; Johansson, 1998).

Vissa andra av ungdomarna hade en relativt bestämd uppfattning om vad personalens uppgift bestod i:

Att skydda mej verkade det som /.../ Mot allt! Det verkade det som där. /.../ Jag tyckte det mest var meningslöst, allt dom gjorde /.../ Det är bara slöseri med tid det där. (Tommy)

*Jag vet inte, dom kändes som vakter. Utom dom psykologerna, det kändes mer som att dom var där för att lyssna på en /.../ Vissa andra, alltså dom som visste vad det handlade om, det fattade man ju att dom var där en del för...alltså OK, man fattar ju att dom var där för att vakta en också – det **ingår** så man slipper allt annat skit, men dom var där av en **annan** orsak. Det fanns tre sorters personal, så som jag tänker det. Dom som riktigt hade hela utbildningen och visste vad allting handlade om, och dom som var där, som kände att de inte riktigt fattade, men försökte ändå ’Alltså OK, nu har jag detta jobbet och nu är det så och så, och då får jag vara på det här sättet’ – du vet... dom som hela tiden försökte göra det bästa av situationen. Sen fanns det ju dom som bara gick där för att dom inte fått nått annat jobb. (Ola)*

Hjälp till självhjälp – motivering

Den behandlingsform som bedrivs på utredningshemmet är miljöterapeutisk, och således utövas den av all den personal som arbetar ute på avdelningen. Enligt Rickard Pettersson, befinner sig Albogården egentligen på motivationsstadiet – inte på behandlingsstadiet. Han menar att de hjälper ungdomarna att få klarhet i sin, socialt sedda, problematik och därigenom ändra deras insikt så att de ser vad de kan behöva vilja ha hjälp med:

*I motivationsstadiet tycker man att det finns ett problem och man grubblar över det. En dag bestämmer man sig för att söka hjälp för problemet, och det är **då** man påbörjar sin behandling. Så sätt pågår här ingen behandling – den kommer först vid rekommendationen och flytten. (Rickard Pettersson).*

Å andra sidan menar han att det till viss del ändå kan räknas som behandling, eftersom hans definition av samma är *all förändring i positiv riktning*. ”Det finns olika **metoder** för behandling. /.../ Man kan påverka medvetet och det är det som är behandlingen så att säga. Vi väljer olika strategier att hantera barnen på och som vi hoppas att de kan ta till sig.” (Rickard Pettersson). Med denna definition i bakfickan, blir det kanske lättare att ta till sig och förstå vad det miljöterapeutiska behandlingsarbetet går ut på.

Av ungdomarnas utsagor blir det dock tydligt att *de* inte förstod vad det miljöterapeutiska behandlingsarbetet gick ut på, vilket jag under nedanstående citat ämnar visa. För att få reda på om ungdomarna förstod att de stått under miljöterapeutisk behandling, ställde jag två likartade frågor, vilka båda belyser ämnet. Den ena berörde hur de uppfattade personalens insatser i form av interaktion, då ju det miljöterapeutiska behandlingsarbetet utövas av personalen i deras samvaro och samtal med ungdomarna. Den andra frågan berörde huruvida de ansåg sig fått någon behandling. Tommy beskriver den skillnad som fanns mellan personalens samtalsinsatser:

(Var det någon bland personalen du kände att du kunde prata **mer** med?) *Ja, det fanns ju vissa. Vissa gillade man och vissa gillade man **inte**. (Vad var det för skillnad?) Det sättet dom pratade med en... vissa **förstår** mindre. /---/ Det ska vara dom som har varit i samma sits... tycker jag... [funderar] som **vet** vad det handlar om. **Ingen** på Albo **vet** vad det handlar om... nästan! (När du säger ’det handlar om’, vad är det du menar då?) *Ja, det **vi** har gjort /.../ som en gammal missbrukare eller nåt sånt – **dom** förstår hur det är, det livet**

man lever där ute. Det förstår inte dom [personalen] riktigt där så dom tar en på fel sätt ibland.

Tommys var inte ensam om att uppleva denna skillnad. Gemensamt för ungdomarna var att de såg det mesta av personalens inkompetens i sammanhang och situationer som berörde deras drogproblematik.

*Det var lite väl många som inte hade **nån** utbildning/---/ de kunde satsat lite mer på det där (Lite mer utbildat folk?) Ja, fast dom kanske inte behöver gått i skolan och allt, men de kan ju veta vad det handlar om /---/ Jag tror att jag hade knarkat längst av alla dom som var där inne. Dom andra hade typ rökt lite brass och sånt – dom [personalen] såg ingen skillnad på det, 'Ja, det är bara till att sluta knarka och hålla sej ifrån det!' Du vet man ligger och spyr på kvällen och skakar och det känns som om rummet är som en gymnasal och i nästa sekund som om man ligger i en kista. Allting bara ekar och så säger dom 'Jamen ta det så lugnt nu, se inte så ledsen ut, ta en kopp kaffe ' - det är ju inte så jävla lätt då!! (Ola)*

Många lägger stor vikt vid personalens utbildning och kompetens. Vad kan det bero på att de uppfattar delar av personalen som inkompetent? Här ser jag ett antal olika möjligheter. För det första så *finns* det skillnader i utbildning, men utbildning behöver inte alltid vara detsamma som praktiskt kunnande. Hennem (1997) menar att det i institutioner ligger ett antagande om att personalen kan ge omsorg, men att *kunskap* om omsorg inte nödvändigtvis leder till *färdigheter* i omsorg. För att förstå ”vad det handlar om” behövs inte alltid utbildning, även om min personliga uppfattning är att det många gånger dock kan vara en fördel. Det ungdomarna tycks ge uttryck för är snarare en avsaknad av *förståelse* än utbildningskompetens. Om man jämför med Levins studie från 1998 ser man samma tendens. De svar han fick av ungdomarna visade att de ansåg personalen vara utbildad och att de hade bristande kunskap om hur man *bemöter* ungdomar. En annan väsentlig aspekt Hennem (1997) tar upp är att personalen löper risk att bli *institutionaliserade*. Det kanske är så att vissa av personalen blivit passiviserade och tappat gnistan? Levin (1998) visar på att en av effekterna med arbeta 24 timmar om dygnet med instängda ungdomar, är att personalen tröttnas ut. Udda arbetstider, låga löner, ständiga upplevelser av hot om våld och orolig stämning kan göra personalen apatisk eller resignerad. Vissa i personalen anser kanske inte heller att det miljöterapeutiska behandlingsarbetet leder till något och därför bara ser det som ”ett jobb som alla andra”? Oavsett hur ungdomarna uppfattade personalen och

dess insats, är det viktigt att ha i åtanke att bilden de ger är färgad av de förställningar de har om institutionen och sig själva. De som ser på personalen som inkompetenta hade kanske höga, och till viss del även felaktiga, förväntningar på vad vistelsen skulle ge, medan de som faktiskt trivdes bra med och uppskattade personalens insatser, hade lägre. Bl.a. Hennem (1997) påpekar dock att vinklandet av att se det ur ungdomarnas perspektiv kan få konsekvensen att personalen verkar mer inkompetenta än vad de i själva verket är. Min uppfattning är också att ungdomarna hade lättare att säga detta om personal de inte alltid drog jämnt med.

Hennem (1997) menar att ungdomar och personal talar två olika språk och att de därför inte alltid förstår varandra. Personalen talar förnuftets språk ("det är inte bra att använda droger, så sluta med det!"), medan ungdomarna talar känslornas språk och talar t.ex. om ångest, sorg och skuld. Personalen möter dessa känslor med en *normativ diskurs*, en diskurs som inte fångar upp det känslösamma eller tar hänsyn till de existentiella problemställningarna ("det känns som att jag kommer att dö") som gömmer sig i den *känslösamma* diskursen. Vissa av personalen kunde dock möta ungdomarna där de var och då uppfattades det av ungdomarna också som att de fick *hjälp* till (egen-) behandling. Ola säger:

(Anser du att du fick någon behandling under utredningstiden?) *Nä, i alla fall inte som någon inplanerad behandling./.../ Klart, där var någon person som man snackade mer med av personalen som hela tiden, du vet 'Ja, men titta här nu – du säger själv: igår var det överdåligt, men idag är allting bra. Tänk tillbaka för en månad sedan när du kom – då var det aldrig något som var bra!'/---/ då börjar man ju tänka och då blev det som att man behandlade sej själv ju /.../ hjälp fick jag ju*

Andra ungdomar såg det helt annorlunda: "Det är **ruttet** där på Albo! Jag ska säga dej, att det är **ingen** därifrån som det ger nåt. Dom kan inte hjälpa **nån!**" (Tommy)

Jag ser detta som att beroende på vilken definition ungdomarna ger behandling, uppfattar de som att de fått det eller ej. *Avdelningens* definition av behandling var dock något som inte framgick hos ungdomarna. Om man jämför med Levins studie från 1998, ser man också detta. Ungdomarna i hans undersökning upplevde en frånvaro av meningsfull behandling och hjälp med det som de själva uppfattade som problem. Ibland blir man dock omedvetet påverkad av den miljöterapeutiska behandlingen, vilket jag återkommer till under nästa tema. Hur pass mottaglig man är för yttre påverkan, spelar klart också en avgörande roll.

Resultat

De teman som beskrivs nedan berättar något om vilken behållning ungdomarna har av institutionsplaceringen, vad de lärde sig och hur deras liv ser ut idag, d.v.s. ett par månader efter att de skrivits ut från utredningshemmet. De är numera placerade på HVB-hem eller kollektiv och samtliga trivs, om än till olika grad.

Om inte LVU funnits

När ungdomarna blev tvångsomhändertagna, var det ingen av dem som jublade. Många av dem ansåg sig inte ha några problem och trivdes med det liv de hade. Idag när de har hunnit få lite perspektiv på placeringen, kan flera av dem se på omhändertagandet med annorlunda ögon. Ett par av dem säger indirekt att omhändertagandet höll dem vid liv.

*/.../ kanske jag hade varit död nu, det vet man ju inte. (Kan jag ana att du är glad över att du blev LVU:ad och utredd?) Ja, nu kan det kännas lite bra. **Då** kändes det inte alls bra! (Kajsa)*

Till skillnad från de andra ungdomarna, vilka uttrycker både efterhandsglädje till placeringen och tacksamhet till sina socialsekreterare som gjorde detta för dem (!), visar Tommy på stort missnöje. Hans liv idag är inte det han allra helst skulle vilja ha:

*Det har ju bara blivit värre, **jag** har blivit värre i mitt sätt. /.../ **Bra** hade jag haft det idag om jag inte kommit till Råby överhuvudtaget! (Om du inte fått LVU och blivit utredd, hur hade ditt liv sett ut idag?) Som det var innan. (Är det det livet du hellre skulle vilja./avbryts/) Ja, **just nu** vill jag ha det.*

Många av dem ser på sig själva som bättre än tidigare. För att belysa denna nya och positiva bild, lät jag dem placera sig själva på en skala 1-10 i relation till *då* och *nu*. En av dem valde att översätta skalan till ord. Deras placering blev:

Då kanske det var på 1 – nu är den väl på 5..[funderar]..6 kanske. På väg upp. (Kajsa)

Femma då – nia nu..[funderar]..tia kanske. (Per)

Mitten på båda. (Tommy)

Innan var jag ett djur, nu är jag mej själv. /.../ jag hade en sån grej som djur har – de måste hitta mat. Så hade jag att jag måste hitta knark. /.../ nu kan jag tänka på någonting som inte har med knark att göra. (Ola)

Att de fick LVU och därigenom blev utredda har således, direkt eller indirekt, medfört en positiv förändring i de flestas självbild, *trots* det övergrepp de blivit utsatta för. Ett par av ungdomarna knöt goda relationer med personalen på Albogården, vilket kan ha hjälpt dem få en mer positiv självbild, vilket är helt i linje med det salutogena perspektivet. Andra har fann istället dessa viktiga relationer på det stället de blev placerade på efter utredningstiden - därav det indirekta påverkandet av självbilden.

”Jag vill ha min familj tillbaka!”

Då man sitter fast i ett missbruk kan man inte bara sluta, eller som Ola sa: *”Man kan inte gå från svart till vitt, man kanske får landa på grå under tiden”*. Det framgick att, framförallt, drogerna spelade en betydande roll i ungdomarnas liv och att flera av deras familjerelationer kom att ta skada. Drogmisshuset hade sin start i kamratgruppen men idag har ingen av ungdomarna som missbrukade någon speciell kontakt med de vännerna. Det framgår att det är en situation de till viss del trivs med.

*Nu är det inte så mycket kontakt med dom längre eftersom jag är här /.../ Det är ju inte som det var förut. (Hur känns det?) På något sätt så känns det ju **bra** också. /.../ Det **enda** vi har gemensamt, det **är** ju drogerna. (Kajsa)*

Idag befinner sig en del av ungdomarna i ett stadium där de vill bli fria från sitt missbruk. När den viljan infinner sig inser de också det positiva med att relationen med kompisarna blir begränsad. En stor del av relationen kretsade ju kring missbruket, det var det enda de hade gemensamt med varandra. En del av vännerna har dock på olika sätt tagit sig ur sitt missbruk och med dem kan ungdomarna idag ha en ”sund” relation. Ola kom efter ett tag att känna avsmak inför sina gamla missbruksvänner:

*Vissa som tagit sej ur det /.../ har ju **varit** dåligt sällskap, men dom **är** bra sällskap nu. /---/ Jag har ju stött på skitmycket nu när jag varit i stan alltså! Gamla polare och folk som kommer fram. När jag var på klubben¹¹ sist du vet - alla bara sprang omkring där och var*

¹¹ Han sa inte ”klubben”, men eftersom det kan vara lätt för vissa läsare att luska ut vilken ungdom det handlar om utifall jag skriver ut klubbens namn, utelämnar jag det.

*helt kickade! Jag får en sån jävla känsla – jag blir **äcklad** av att se det! /.../ 'Sluta knarka, så kan jag känna dej!'*

Men, att försöka bli fri från sitt missbruk har sina sidor. Man måste som sagt kanske "landa på grå", vilket för en del ungdomar inneburit ett par återfall. De beskriver att suget efter drogerna kan bli oerhört starkt. Ibland lyckas de motstå suget genom att tänka tillbaka på missbrukstiden och jämföra den med livet de lever idag:

*Det är ju här inne, när jag ligger i min säng - det är då jag kan få såna, 'Nä för fan! Det är inte lönt allt projekt! Jag kan lika gärna bra knarka!' Men när jag väl är ute alltså, då är det fett, då har jag **roligt** och då blir det mer som att 'Nänä – så här roligt hade vi **aldrig** innan när vi knarkade!!!' (Ola)*

Ibland blir suget så starkt att vissa av dem tappar sin motivation och ger efter för begäret. En av anledningarna till att de dock inte fortsätter missbruka trots återfallen, är dels att de nu är medvetna om vad de har att förlora:

*Jag **är** ju jävligt drogsugen – det är jag! (Hur hanterar du det suget?) Jag blir sur och smäller i dörrar, skriker åt personalen, smäller nån kopp. Det är liksom inte mycket man kan göra. /---/ Jag tog ett återfall för ett tag sedan när jag var här, för en månad sen ungefär - hasch. (Men känner du att suget inte blir så stark så att du måste sticka därifrån?) Nja, det har ju varit så någon gång, att jag **hade** velat sticka, men sen tänker jag på hur det har varit...[funderar] och sen att jag **verkligen** vill ha min familj tillbaka. (Kajsa)*

Vissa av ungdomarna har arbetat hårt med sig själva och sin relation till familjen och det verkar helt enkelt som att missbrukandet inte är värt förlusten – vare sig av familjen eller sitt nya jag. En del av ungdomarnas relationer med familjen är idag bra, mycket bra. De som ansåg sig ha en god relation innan missbruket eller kriminaliteten saboterade den, menar idag att den åter är på precis samma sätt. Per berättar att hans relation till modern blivit mycket bättre: "(Hur ser din relation ut med familjen idag?) **Mycket bra!** /.../ Hon litar mer på mej, är inte lika orolig längre. /.../ Jag kan lita mer på henne. (Pratar ni mer nu?) Ja, **mycket!**" Den ende av dem, vars relation inte förändrats överhuvudtaget, är Tommy.

”En andra chans”

Levin (1998) visar att institutionsplaceringar kan leda fram till att de unga lär sig onyttiga saker, som t.ex. att begå nya brott. Detta är inget som visat sig i min undersökning. Levins (1998) resultat bygger å andra sidan på *långvariga* placeringar. Ungdomarna kan också lära sig att inta nya förhållningssätt till andra människor, förändringar som kanske inte uppfattas förrän efter man lämnat anstalten. (Ibid.). Vissa av ungdomarna i min undersökning hävdade, att skador (vid t.ex. inbrott) de tillfogat andra människor innan placeringen, var handlingar de inte skulle kunna utföra idag. De menade också att de nu hade ett nytt sätt att tänka, vad gäller värderingar och framtidstro. Av detta kan man dra slutsatsen att Albogården faktiskt lyckades så ett frö. Även Tommy, som inte uppfattade sig ha fått någon hjälp alls (se sid. 41) , säger: *”Mitt sätt att tänka har kanske ändrats lite grann.”*, och här anser jag att den omedvetna påverkan jag talade om på sidan 41 gör sig gällande. Det framgår också att vissa idag har lättare för att tänka positiva tankar än vad de hade för en tid sedan. T.ex. finns det en framtidstro om att de kommer att få en utbildning och ett bra jobb – framförallt ett bra liv utan socialtjänstens inblandning. Vissa tillskriver Albogården den genomgående positiva utvecklingen, andra inte.

(Lärde du dej något under utredningstiden?) *Ja, mycket – tänker positivt, personligheten, hur man uppträdde sej. /---/ det räcker att man ser på dom ungdomarna... vilket sätt dom hade att tänka med... det enda dom tänkte på var på knark /.../ Det var ju inget liv precis.*
(Per)

*Allting har ändrats! Jag vet inte om det var själva Albo – det var **hela** situationen i sig. Jag vet inte om man kan säga att det är **soc** som är ansvarig för det, eftersom det var **dom** som skickade dit mej. Dom tog mej från botten, dom lyfte upp mej och satte mej där [Albo] /.../ det är som att jag fått en andra chans. /---/ det är som om dom tagit ut mej från ett snesteg och satt in mej på en annan kurs.* (Ola)

Det finns de ungdomar som inte tycker att placeringen *praktiskt* sett inneburit någon lärdom. Lärdomarna ligger enligt dem istället på ett mer *insiktsfullt* plan, där de kan se på sitt liv med perspektiv och förstå vad det är som gör att de lever och tänker på det sätt de nu gör. Andra talar väldigt varmt om vilken innebörd styrketräningen de lärde sig på Albogården har för livet idag, vilket gör sig gällande i framförallt det Ola berättar: *”Innan har jag inte haft några intressen, /.../innan drev man bara omkring med polarna och hittade på skit /.../ nu, så har jag träningen - **andra saker**”*. Istället för att hänga upp sina liv på droger och ett

ständigt sökande efter rus, har vissa av ungdomarna idag utvecklat ett intresse som håller dem borta från gatan.

SLUTSATS

Av min undersökning framgår det att många av ungdomarna haft en utbredd drogproblematik, vilken hade sin början i kamratgänget och den egna nyfikenheten. Missbruket och kriminaliteten kom att påverka familjrelationerna i negativ riktning, men efter att problematiken minskade blev relationerna som de tidigare varit, d.v.s. goda. Mönstret man kan urskilja är, att de som haft goda relationer till någon viktig person under sin uppväxt också var de som uppvisade bäst resultat, d.v.s. Per, Ola och Kajsa.

Generellt framkommer det i ungdomarnas intervjuvar att det var mycket de upplevde som oklart under utredningstiden. En av Albogårdens intentioner är att göra ungdomarna delaktiga i utredningen, men det visade sig att ingen av ungdomarna till fullo var på det klara vad syftet med utredningen var. Det framgick att det fanns ett samband mellan de som hade syftet någorlunda klart för sig och deras upplevelse av delaktighet i utredningsarbetet. En av mina underställda frågor var hur det kändes att bli utredd. Överraskande nog fick jag inget svar på den frågan, vilket kan ha sin grund i att just detta samband. En annan intention är att skapa en kontinuitet genom att bl.a. ha en uppsättning regler och rutiner som alltid är samma. Ungdomarna uppfattade ingen kontinuitet, eftersom det visade sig att regelhållningen inte var allmänt rådande, vilket i sin tur skapade ett förvirrat tillstånd hos de unga.

Att vara inlåst upplevdes av de flesta som något enormt påfrestande och att det kändes kränkande att behöva be om tillstånd för småsaker. Trots detta menade ett par av dem att inlåsningsen faktiskt var deras enda chans att komma ur sitt missbruk. Många av dem fann också utredningstiden som långtråkig och att de p.g.a. det gick omkring i ett rastlös tillstånd - de kände helt enkelt inte att de hade någon uppgift att fylla. Ingen av ungdomarna kunde säga att de kände till vilken rekommendation Albogården gett socialtjänsten.

Ungdomarna upplevde en kompetensskillnad i personalgruppen och menade att det bara var ett fåtal som riktigt ”visste vad det handlade om” och de ansåg att det skulle behövas fler i personalen som förstod sig på deras situation. De ansåg sig inte ha fått någon behandling, utan det framgick att en del av ungdomarna uppfattat det som att de, genom interaktion med personalen, istället fått hjälp till egenbehandling. Detta skapade i sin tur motivation, vilket också är en av avdelningens intentioner.

Trots att de inte ansåg sig ha stått under någon speciell behandling, uppvisar dock alla ungdomarna diverse olika förändringar i positiv riktning. Ingen av dem uppskattade institutionsplaceringen, men - efter att de fått lite perspektiv på situationen, kunde de säga att placeringen, direkt eller indirekt, faktiskt innebar något positivt. Vissa ansåg t.o.m. att den höll dem vid liv. Vid skalfrågorna framgick det att placeringen medfört en positiv förändring i deras självbild, eftersom de flesta ansåg sig själva vara bättre idag än tidigare. Det framgick även att de fått ett nytt sätt att tänka på, nya värderingar och attityder samt en framtidstro, vilket många av dem tidigare inte haft. Även Tommy som var mest negativt inställd av dem alla visar, att han blivit påverkad av utredningstiden – han har ju faktiskt, om än bara lite, ändrat sitt sätt att tänka. Trots den avsky som gör sig gällande då flera av ungdomarna talar om utredningstiden, kan man i slutändan ändå säga att Albogården lyckades så ett frö hos ungdomarna.

AVSLUTANDE ANALYS OCH DISKUSSION

I dagens samhälle får ungdomarna allt färre och färre ställen att vistas på. Den ena fritidsgården efter den andra stängs, det kostar en förmögenhet att gå på gym och på kvällar och helger är även många andra dörrar stängda. Vad ska dagens tonåringar sysselsätta sig med? Ingen av de ungdomar jag intervjuat har berättat någonting om vad de (legalt sett) sysselsatte sig med innan de blev tvångsomhändertagna – förutom att missbruka eller begå brott. Olas andra citat på sidan 45 är bara ett exempel på den tristess många av ungdomarna kände. Kan vi frukta ett ökat missbruk bland ungdomarna i och med alla nedskärningar och människors allt sämre ekonomiska situation? Av intervjusvaren att döma, blir svaret ett ja, eftersom det inte verkar som att ungdomarna har någon annan sysselsättning än att ”hänga med polarna” och göra mest ingenting. Därmed vill jag inte ha sagt att alla ungdomsgäng använder droger, men jag tror att sysslolösheten kan vara en bidragande faktor.

Sammantaget är Tommy den som riktar mer negativ kritik än de andra vad gäller utredningstiden och dess innehåll. Hur kommer det sig att en ungdom ser på tiden med något andra ögon än de övriga? Om man ser till anknytningsteorin (som för övrigt inte bara är applicerbar på Tommy, utan även på de andra ungdomarna), så lägger den stor vikt vid anknytningsobjekt och vilken betydelse de har för konstruerandet av inre arbetsmodeller. Det är de inre arbetsmodellerna som hjälper oss att förstå och tolka omvärlden. (Howe, 1995). Enligt interaktionismen är barnets kognitiva förmåga att sätta form och innehåll på sin tillvaro uppbyggd på alla de relationer det ingår i. I samspel med andra utvecklar man sitt jag, sin självbild och säkerhet/trygghet. Det är nödvändigt för en stabil

personlighetsutveckling att individen har en ständig tillgång till personer att spegla sitt *jag* i. Att ständigt byta ut dessa personer omkring sig ger ingen stabil förankring. (Berg, 1995). Denna stabila förankring anser jag vara jämförbar med anknytningsteorins *secure bas*. Till skillnad från de andra ungdomarna har Tommy aldrig hunnit etablera en god relation med någon. Han aldrig haft någon att spegla sig i. Vänner och andra betydelsefulla vuxna har det i Tommys liv funnits väldigt få av. Hans bästa kompis blev mördad i tidig ålder, föräldrarna skildes då han var sju år, han blev placerad i fosterfamilj vid tretton års ålder, vilket bröts och han flyttade åter hem till modern. Kontakten med föräldrarna var knapp och han träffade sällan sin far. Till slut blev han placerad på ett utredningshem, vilket han trots allt inte ville lämna när det väl var dags, vilket jag tolkar som att han faktiskt börjat skapa relationer med personalen. Det finns en mängd separationer i hans liv och det verkar som att just när han är på väg att etablera en relation med någon så bryts den, vilket kanske var fallet även vid utredningshemmet. Vi har sett att goda relationer ger goda resultat. Anledningen till att han säger att hans liv varit bättre om han inte kommit till Råby (se sid. 42) kan kanske innebära att han, vid den separationen, fick ytterligare ett sår som tjänade till att göra hans liv än mer traumatiskt och skapa starkare separationsångest, varpå han ansåg att utredningstiden ”*inte gav något*”? (se sid. 41). Hennum (1997) visar på att de som trivs sämst på en institution är pojkar som lever tillsammans med enbart modern. Detta har jag endast sett vara gällande i Tommys fall.

Syftet med denna uppsats var att ta reda på hur ungdomarna i efterhand upplevde sin institutionsplacering på Albogården och vad den gav. Kopplat till detta ville jag också ta reda på hur var ungdomarnas sociala situation innan placeringen såg ut, hur det upplevdes att vara inlåst, hur det kändes att bli utredd och vad ungdomarna anser om avdelningens sätt att arbeta vad gäller reglerna, rutinerna, metoderna, personalens betydelse etc. Oavsett hur innehållet på avdelningen objektivt ser ut, kom det att uppfattas olika beroende av de intagnas olika situation och möjligheter att ta till sig innehållet. (Howe, 1995; Levin, 1998; Levin i Meeuwisse m.fl., 2000). Att de unga inte förstod syftet med placeringen är ett genomgående tema. Då man blir tvångsomhändertagen kan man hamna i ett chocktillstånd, och p.g.a. det inte vara mottaglig för information. (Juhlin, 1999). Vissa av de unga var drogpåverkade då de kom till avdelningen och kunde av den anledningen inte ta till sig information, medan andra inte såg någon mening med förfarandet – socialtjänsten och de själva visste ju redan vad de behövde, så varför då bli placerad på ett utredningshem? I så fall handlar det om att utredningsplaceringen var ett akut omhändertagande, fast med mer innehåll.

Att säga till en tonåring ”Du har eventuellt behov av hjälp och vi ska ta reda på vad”, sätter hos tonåringen upp försvarspositioner direkt, framförallt om de inte anser sig behöva någon hjälp. Personalens tolkning av vad som utgör problem och vad som ska behandlas, är inte alltid densamma som ungdomarnas. (Levin, 1998). Detta är dock inget man kan klandra Albogården för – de har av samhället fått en uppgift och det är att utreda de unga. De försöker på bästa möjliga vis fullfölja den. En utredningsavdelnings arbete består *inte* i att behandla några symtom, utan snarare motivera till fortsatta insatser och ge goda samhällsvärderingar via den salutogena miljöterapi. Det visade sig i denna undersökning att avdelningens intentioner inte nådde fram till ungdomarna, varpå de hade olika uppfattningar om *vad* placeringen innehöll. Albogårdens uppgift består i att se vad de unga behöver hjälp med, att verka som goda förebilder och motivera de unga till fortsatt vård, genom att arbeta salutogent miljöterapeutiskt. De tillhandahåller ingen behandling i bemärkelsen att de har utarbetade program att arbeta efter. Detta är något som uppenbarligen inte framkommit till de unga. Eftersom de bedriver ett miljöterapeutiskt behandlingsarbete med ungdomar som ofta har missbruksproblem, hade det varit en klar fördel om personalen var av sådan karaktär som efterfrågas, nämligen att ”de vet vad det handlar om”. I så fall hade kanske budskapet om syftet med placeringen och intentionerna med samma framgång klarare för ungdomarna.

I slutändan visade det sig, att trots att de inte ville bli omhändertagna, inte förstod syftet och vad en utredning innebar, hatade reglerna, upplevde det enormt påfrestande att vara inlåst samt fann stor del av personalen inkompetent, så ville många av dem till slut inte lämna avdelningen. Min tolkning av detta är att många ungdomarna faktiskt kom att skapa goda relationer till åtminstone några ur personalen och därmed också en trygghet de inte ville lämna. Samma slutsats drog Levin (1998), där han såg att de positiva erfarenheterna främst var att anstalten trots allt blev en fast punkt i en orolig och osäker tillvaro, en plats där ungdomarna kom bort från en negativ omvärld. Det kan å andra sidan mycket väl också vara som så att ungdomarna var osäkra och rädda inför vidareplaceringen, varpå Albogården i ljuset av det ”hägrande okända” framstod som bättre. Man vet alltid vad man har, men inte vad man kan få – förfasande respektive förtjusning.

Utifrån min erfarenhet av Albogården, var jag av den uppfattningen att syftet, metoderna och framförallt rekommendationen nådde fram till ungdomarna och jag finner det chockerande att så inte var fallet. Jag är dock fortfarande av den åsikten att utredningshemmen är bra i den meningen att ungas behov verkligen utreds och att det därigenom kanske skapas färre

omplaceringar, vilket i sin tur bör gynna den unge. Utifrån den insikt jag nu fått genom att göra denna undersökning, hade det varit väldigt intressant att jämföra ungdomarnas upplevelser med *personalens*. På så sätt tror jag att man fått en klarare bild av *var* i organisationen det brister och *varför*. Ungdomarna som ska utredas förstår av någon anledning inte syftet med placeringen eller dess innehåll. Intentionerna att skapa mening, delaktighet och kontinuitet uppnås således inte – i alla fall inte om man ser det ur ungdomarnas perspektiv, vilket var syftet med uppsatsen.

KÄLLFÖRTECKNING

- Andersson, I (1999). *Anmälan/ansökan enl SoL - Omhändertagande enl LVU - Familjehemsplacerade barn. Statistik för 1999*. Malmö Länsstyrelse i Skåne län.
- Berg, L-R (1995). ”Den sociala människan: Om den symboliska interaktionismen” i Månsson, P: *Moderna samhällsteorier. Traditioner, riktningar, teoretiker*. Stockholm: Rabén Prisma
- Berglund, S-A (1998). *VAL AV LIVSSTIL – Problemungdomars sätt att hantera verklighet och konstruera identitet*. Avhandling i socialt arbete
- Davidsson, B & Patel, R (1994). *Forskningsmetodikens grunder. Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur
- Egidius, H (1997). *Psykologilexikon*. Stockholm: Natur och Kultur
- Hennum, N (1997). *Den komplekse virkelighet. Kris- og utredningsinstitutioners tvetydige verden*. Rapport 11/97 Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Howe, D (1995). *Attachment Theory for Social Work Practice*. London: MacMillan
- Hult, S (1996). *Salutogen miljöterapi i teori och praktik – en introduktion för blivande salutogener*. I *Forskning om barn och familj*, nr 7 1996.
- Johansson, M (1998). *Utredningshemmets funktion*. Stencil. Socialhögskolan, Lunds universitet.
- Juhlin, I (1999). *Rättsäkerhet eller godtycke? En studie av intagna barns rättigheter inom den slutna institutionsvården*. Stencil. Socialhögskolan, Lunds universitet.
- Juhlin, I (1998). *Flickor i fokus. En studie av flickors upplevelse av tvångsplacering på institution*. Stencil. Socialhögskolan, Lunds universitet.
- Levin, C (1997). *Ungdomar i tvångsvård. Råbyundersökning 94*. Meddelande från Socialhögskolan; Lunds universitet: 1997:9
- Levin, C (1998). *Uppfostringsanstalten – om tvång i föräldrars ställe*. Lund: Arkiv
- Levin, C (2000). ”Psykologi och socialt arbete” i Meeuwisse., A., Sunesson, S., & Swärd, H., red,: *Socialt arbete. En grundbok*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Lindén, G (1998). *Att bli fosterbarn i tonåren. Om frigörelsen från internaliserade föräldraobjekt*. Stockholm: Almqvist & Wiksell International.
- Pakzad, F (1998). *Onsjögården, utredningsavdelningen på Råby ungdomshem – en utvärdering*. Stencil. Socialhögskolan, Lunds universitet.
- Svenning, C (1996). *Metodboken*. Eslöv: Lorentz förlag.

Thureson, E & Åkesson, N (1996). *Kartläggning av utredningsverksamheten vid de särskilda ungdomshemmen*. Statens institutionsstyrelse. Driftsenheten.

Qvarsell, R (1996). "Ungdomars brottslighet och samhällets vård" i Armelius, B-Å: *Vård av ungdomar med sociala problem – en forskningsöversikt*. Stockholm: Statens Institutionsstyrelse SiS.

Rickard Pettersson (föreståndare, Albogården, Lund). Bandinspelad intervju den 19 november 2001, samt kompletteringsintervju den 29 november 2001.

Hejsan X!

Detta är Anna som skriver. Jag gjorde min praktik på Albo under den tid du var inskriven där. Hoppas du mår bra och att du trivs där du är! Nu är jag tillbaka i skolbänken på Socialhögskolan i Lund och det är dags för mig att göra mitt examensarbete. Det betyder att jag ska skriva en uppsats om ett ämne som intresserar mig. Uppsatsen ska baseras dels på vetenskapliga teorier kring mitt valda ämne, dels på intervjuer. Det ämne jag tänkte välja handlar om ungdomars levnadsvillkor och jag tänkte rikta in mig på tvångsvård ur *ungdomars* synvinkel.

Anledningen till att jag kontaktar dig, är för att fråga om du skulle kunna tänka dig att ställa upp på en intervju. Det jag tänker fråga dig om handlar i stort sett om hur du, så här i efterhand, ser på Råbyvistelsen, om den förändrade något i ditt liv (din relation till exempelvis kompisar, föräldrar) och hur du mår i allmänhet. Mycket av det vi i så fall kommer att ta upp, har vi till stor del redan pratat om på Albogården, så det är inte så mycket nya saker. Intervjun kommer att äga rum någon gång under november och vara i ungefär 1 timme.

Jag garanterar dig fullständig anonymitet. När vi ses för att göra intervjun, kommer jag att ha med mig ett ”garantibevis” vilket jag skrivit under, som en säkerhet för just din anonymitet. Jag kommer inte på någonstans i uppsatsen att nämna ditt *riktiga* namn. Det du berättar för mig kommer jag *inte* att föra vidare till din socialsekreterare, vårdnadshavare eller någon annan. Självklart får du sedan ett exemplar av uppsatsen när den är klar.

Jag skulle vara jättetacksam om du vill ställa upp på detta! Jag tar inte illa upp om du *inte* vill - jag respekterar ditt val. Vad du än bestämmer dig för, är jag tacksam om du låter mig få veta det så snart som möjligt, helst innan fredagen den 16 november. Jag bifogar ett frankerat kuvert, så allt du behöver göra är att fylla i svarstalongen längst nere på sidan och skicka det till mig.

Jag ser fram emot att höra av dej! Sköt om dej!

Vänliga hälsningar

Anna Carlsdotter

Min handledare på socialhögskolan:

Claes Levin, 046 – 222 31 63

-----Klipp-----

Sätt ett kryss i en av rutorna.

JA, jag vill bli intervjuad. Ring mig så bokar vi en intervjutid!

NEJ, jag vill inte bli intervjuad

Namnteckning.....

Telefonnummer (behövs bara anges om du svarat JA, att du vill bli intervjuad).....

Anonymitetsgaranti

Bilaga 2

Anonymitetsgaranti

Jag garanterar dig fullständig anonymitet. Ingen mer än jag kommer att veta vad du berättat för mig under intervjun. Bandet, på vilket jag spelade in intervjun, samt annat material som kan härledas till dig kommer att förstöras så fort uppsatsarbetet är klart.

Anna Carlsdotter

Tiden före placeringen

- *Vill du berätta lite om hur ditt liv såg ut strax innan du blev placerad på Albogården?*
1. Finns det några viktiga händelser du vill berätta om?
 2. Har andra insatser/placeringar tidigare varit aktualiserade *innan* Alboplaceringen?
 3. Hur såg dina relationer med din familj och andra vuxna ut under din uppväxt?
 4. Fanns det någon vuxen, vem som helst, i din närhet som betydde mycket för dej?
 5. Hur såg dina relationer ut med kompisar under din uppväxt?
 6. Hur skulle du vilja sammanfatta din uppväxt?
 7. Hur mårde du psykiskt sett?
- *Vad anser du vara anledningen/orsaken till Alboplaceringen?*
1. Vems förtjänst eller fel var det att du kom till Albogården för utredning?

Tiden under placeringen

- *Hur upplevde du att bli placerad på Albo?*
1. Hur togs du emot på avdelningen (av de andra ungdomarna och av personalen)?
 2. Var du klar över syftet med placeringen?
 3. Vad kände du inför att bli utredd?
 4. Hur upplevde du det att vara inlåst?
 5. Vilken uppgift hade personalen?
 6. Vad tyckte du om Albos regler och rutiner?
 7. Fick de dej trots allt att må bra, eller dåligt?
 8. Vad var roligast på avdelningen?
 9. Vad var tråkigast?
 10. Hur var relationen mellan dej och de andra ungdomarna på avdelningen?
 11. Anser du att du fick någon form av behandling under utredningstiden?
 12. Blev du någon gång isolerad? (Hur kändes det?)
 13. Tycker du det var en god lösning, eller skulle du velat ha det annorlunda? (Hur?)
- *Kände du dig delaktig i utredningen? (Något att säga till om, 'inbjuden' till möten?)*
1. Skulle du vilja ändra på något vad gäller utredningsarbetet?
 2. Vem/vilken roll var det som blev utredd på Albo? Var du "dig själv"? (Var du s.a.s. dej själv under utredningstiden?)
 3. Känner du till vilken rekommendation Albo gav socialtjänsten? (Stämde den överens med det DU tyckte?)

Tiden efter placeringen

- *Vad gav placeringen på Albogården för resultat, ändrades något i din sociala tillvaro?*
1. Hur ser dina relationer ut med familjen och andra vuxna idag?
 2. Hur ser dina relationer ut med kompisar idag?

3. Finns det någon vuxen, vem som helst, i din närhet som betyder mycket för dej?
4. Har din inställning till droger och kriminalitet förändrats?
5. Tror du att utredningstiden haft någon betydelse för hur du har det idag? Vad?
6. Hur tror du ditt liv sett ut idag om du *inte* blivit LVU:ad och utredd?
7. Lärde du dig något under utredningstiden? (Vad och av vem – personalen eller ungdomarna?)

8. När skrevs du ut från Albo?
9. Vad hände sedan?
10. Var och hur bor du idag?
11. Är det det stället Albo rekommenderade?
12. Är du tillfreds/nöjd med var du, boendemässigt, befinner dig nu?
13. Hur mår du psykiskt sett idag?

Till sist:

- Påverkade Alboplaceringen/tiden din bild av dej själv? Vem är du *idag*? (Fortsatt LVU efter utskrivningen?)
- Något att tillägga?
- Får jag ringa för kompletteringsuppgifter?

Frågor till Rickard Pettersson**Bilaga 4**

1. När och varför startades Albogården?
2. Vilka ungdomar är det som placeras på Albogården för utredning?
3. Varför kallas ungdomarna för ”elever”?
4. Vad fyller fassystemet för funktion?
5. Hur ser en dag på avdelningen ut för ungdomarna?
6. Vad har personalen för utbildningsbakgrund?
7. Vad har personalen för uppgifter?
8. Vem blir den unges kontaktperson och varför?
9. Vilken uppgift har kontaktpersonen?
10. Varför blir det uppehåll i utredningarna under sommarmånaderna?
11. Varför arbetar ni enligt den salutogena miljöterapi?
12. *Hur* arbetar man efter den?
13. Varifrån kommer den idén?
14. Vad innebär de olika faserna?
15. Vad innebär Kälvestenmetoden och varför använder ni er av den?
16. Vilken är den vanligaste rekommendationen ni ger socialtjänsten?
17. Brukar de följa den?
18. Vet du om rekommendationerna brukar hålla samt ge ett gott resultat?

Fas 1

Omhändertagandenivån är i denna fas mycket hög och eleverna får endast vistas på avdelningen och de får inte lov att gå utanför den. Anledningen till att elever kan befinna sig i denna fas är antingen för att de

- är ”nya” och att personalen således inte känner dem eller har en bärande relation till dem.
- avvikit, tagit in något på avdelningen som *ej* får tas in eller att de missbrukat.

Fas 2

Omhändertagandenivån är något mindre här och eleverna tillåts nu att vistas med personal ute på Råbyområdet. De får dock inte lämna området, mer än i de fall då de schemalagda aktiviteterna kräver det – t.ex. om skolan ska ha idrottsaktiviteter på Victoriahallen. Eleverna hamnar i fas 2 då

- personalen börjar få en relation med den unge, men då det fortfarande råder tveksamheter kring t.ex. hur pass stor rymningsbenägen är.
- de misskött sig i fas 3, genom att t.ex. fått många ”gräs”.

Fas 3

Omhändertagandenivån är låg och eleverna tillåts nu att åka på permissioner och utanför Råbys område med personal. Personalen har väldigt stort förtroende för eleverna.

Fas 4

I denna fas är förtroendet så stort att personalen i princip ska kunna ge eleverna egen nyckel till avdelningen. Att elever kommer till denna fas är *mycket* ovanligt.